

Advies Commissie 'Ruim baan voor talent'

Den Haag, november 2004

Voorwoord

Dit is de verslaglegging van de commissie 'Ruim baan voor talent' naar aanleiding van de voorstellen die universiteiten en hogescholen in september en oktober 2004 hebben ingediend voor experimenten met selectie, collegegeldverhoging en flexibele toelating. De beoordeling zal worden aangeboden aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het eerste deel van de verslaglegging bevat algemene overwegingen en vragen die de commissie aan de staatssecretaris zou willen voorleggen naar aanleiding van de voorstellen die bij de commissie zijn ingediend, en de gesprekken die de commissie tot nu toe heeft gevoerd met (vertegenwoordigers van) universiteiten, hogescholen, het voortgezet onderwijs, werkgevers en andere deskundigen en belanghebbenden. De verslaglegging vervult tevens de functie van de tussenrapportage die de commissie ingevolge haar taakopdracht voor 1 januari 2005 aan de staatssecretaris moet overleggen. Het tweede deel van de verslaglegging betreft de beoordeling van de individuele voorstellen.

Inhoudsopgave

I. Algemeen deel

1.1. Inleiding	pag. 3
1.2. Beoordelingskader	pag. 3
1.3. Erkende evidente meerwaarde	pag. 4
1.4. Selectie	pag. 6
1.5. Collegegeldverhoging	pag. 7
1.6. Flexibele toelating	pag. 8
1.7. Begrip 'opleiding'	pag. 8
1.8. Samenstelling en werkwijze	pag. 8

II. Beoordeling voorstellen

Samenvatting	pag. 10
2.1. Selectieve toelating	pag. 12
2.2. Collegegeldverhoging	pag. 23
2.3. Selectie en collegegeldverhoging	pag. 26
2.4. Flexibele toelating	pag. 31
2.5. Niet-ontvankelijk	pag. 36

Bijlage

Beoordelingskader Commissie 'Ruim baan voor talent'	pag. 38
---	---------

I. Algemeen deel

1.1. Inleiding

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op 8 juni 2004 de commissie 'Ruim baan voor talent' ingesteld. De commissie kreeg als opdracht:

- Het beoordelen van voorstellen voor experimenten in de studiejaar 2005/2006 en 2006/2007 met betrekking tot selectie van studenten en collegegeldverhoging bij opleidingen in het hoger onderwijs met erkende evidente meerwaarde en met betrekking tot flexibele toelating
- Het monitoren van het verloop van deze experimenten
- Het beoordelen van voorstellen voor initiatieven in het studiejaar 2004/2005, waarmee universiteiten en hogescholen zich op deze experimenten voorbereiden
- Het uitvoeren van overige activiteiten die verband houden met een nieuw toelatingsbeleid in het hoger onderwijs, zoals het organiseren van discussiebijeenkomsten en functioneren als loket voor toelatingsvraagstukken.

In het HOOP 2004 is voor deze experimenten en de voorbereiding daarvan € 5 mln. per jaar gereserveerd voor de periode 2004-2007. Een deel van dit budget is bestemd voor experimenten met lagere collegegelden/beurzen. Deze experimenten vallen niet onder de taakopdracht van de commissie.

1.2. Beoordelingskader

In de taakopdracht is een zeer globaal kader gegeven voor 'erkende evidente meerwaarde'. Bij 'meerwaarde' wordt, aldus het kader in de taakopdracht, in ieder geval gedacht aan opleidingen die iets extra's bieden ten opzichte van de reguliere opleidingen en zich vanwege kwaliteit onderscheiden. Het zou dan kunnen gaan om elementen zoals:

- Uitstekende studiebegeleiding;
- Internationale oriëntatie;
- Verbinding met zwaartepunten in het onderzoek;
- Aanbod van speciale topcursussen;
- Kwaliteit van docenten;
- Combinaties van leren en werken;
- Het profijt dat de student op de arbeidsmarkt heeft van de opleiding.

De commissie heeft dit nader uitgewerkt in een beoordelingskader (zie bijlage) dat in augustus jl. naar de instellingen en de Tweede Kamer is gezonden. Het beoordelingskader had niet de pretentie om 'erkende evidente meerwaarde' exact te definiëren. Dat zou geen recht doen aan de experimenten die immers als doel hebben meer te leren over wat 'meerwaarde' is en de mate waarin deze onderbouwd en aangetoond kunnen worden. Evenmin zou daarmee recht worden gedaan aan de diversiteit in vormen van meerwaarde. Met het beoordelingskader had de commissie vooral een middel voor ogen om het kaf van het koren te kunnen scheiden in de voorstellen voor experimenten, waarmee tegelijkertijd aan de instellingen de nodige ruimte werd gelaten om 'meerwaarde' zelf in te vullen.

1.3. Erkende evidente meerwaarde

Voorwaarde om als opleiding te worden aangewezen als experiment voor selectie van studenten en collegegeldverhoging is dat de opleiding over 'erkende evidente meerwaarde' beschikt. Deze voorwaarde is terug te voeren op het Strategisch Akkoord Balkenende I en de uitkomst van het Tweede Kamerdebat over de kabinetsnotitie 'Ruim baan voor talent'.

Het aldus voorwaardelijk stellen van 'meerwaarde' prikkelt universiteiten en hogescholen om verder na te denken over de kwaliteit en het profiel van hun opleidingen. Instellingen worden uitgedaagd om kleur te bekennen door concreet te maken wat voor kwaliteit zij studenten willen aanbieden en wat het specifieke van hun opleiding is. Daartegenover staat dat er nog geen duidelijke beelden zijn van wat 'erkende evidente meerwaarde' is en dus ook niet van wat precies de voorwaarde is voor selectie en collegegeldverhoging. Het is dan ook goed dat er experimenten komen die als doel hebben meer te leren over de betekenis en verschillende vormen van 'meerwaarde'.

Meerwaarde. 'Meerwaarde' van de opleiding voor de student heeft volgens de commissie te maken met de mate waarin de opleiding de individuele student meer dan andere opleidingen een goede studie –en vormingscontext weet te bieden. Een dergelijke context wordt vooral ingegeven door een aantal principes (zie beoordelingskader), die ook aan de orde zijn voor opleidingen van een reguliere kwaliteit, maar die sterker zouden moeten gelden voor een opleiding met meerwaarde. 'Meerwaarde' heeft volgens de commissie 'meerdere' aspecten en wordt gerealiseerd door een samenspel van verschillende principes. Alleen intensieve studiebegeleiding geeft een opleiding dus geen 'meerwaarde'.

Die meervoudigheid maakt het lastig om 'meerwaarde' eenduidig te definiëren. Vraag is ook waar het onderscheid ligt tussen "meerwaarde" en "reguliere kwaliteit". In veel voorstellen voor experimenten is dit niet duidelijk. De norm voor wat "meerwaarde" mag heten ligt vaak niet erg hoog. De commissie onderkent dat wat de student van een reguliere opleiding zou mogen verwachten in de praktijk lang niet altijd overeen komt met wat een opleiding feitelijk biedt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat verzwaring van de studielast, uitdagend onderwijs, flexibele leerroutes, afstemming op de beroepspraktijk opgevoerd worden als "meerwaarde"; elementen die ertoe leiden dat onder het mom van "ontwikkelen van meerwaarde" het "reguliere niveau" wordt bereikt. De commissie vraagt zich ten zeerste af of dit een wenselijke ontwikkeling is. Voorkomen moet worden dat elementen die zouden moeten behoren tot de kwaliteit van een reguliere opleiding aangewezen gaan worden als 'honours' of 'meerwaarde' en dus als titel om te selecteren of om een hoger collegegeld te vragen. Dat zou niet in het belang van de student zijn.

De commissie heeft zoveel mogelijk geprobeerd meerwaarde van (huidige) reguliere kwaliteit te onderscheiden, maar sluit niet uit dat op onderdelen van dit advies schemergebieden worden betreden. De commissie heeft twijfels bij de volgende vormen van meerwaarde uit de voorstellen van de instellingen: versnelde routes ("fast tracks"), verkorting van leerwegen, *intake assessments* en wetenschappelijke oriëntatie van hbo-opleidingen, maar heeft vooralsnog besloten deze vormen van meerwaarde nu niet op voorhand uit te sluiten. Op "versnelde routes" wordt in paragraaf 1.5 (collegegeldverhoging) nader ingegaan. Van verkorting van leerwegen en *intake assessments* kan de

commissie zich goed voorstellen dat deze in het reguliere onderwijs “indalen” en vaak al “ingedaald zijn”. Met betrekking tot de wetenschappelijke oriëntatie van hbo-opleidingen vraagt de commissie zich, gelet op reacties van werkgevers, af of dit een vorm van meerwaarde is waar brede behoefte aan is.

Erkenning. Voor zover instellingen in hun voorstellen aandacht besteden aan erkenning van meerwaarde verwijzen zij veelal naar visitatierapporten en *rankings* in de Keuzegids Hoger Onderwijs of in Elsevier Thema. Daaruit blijkt, dat de beoordeling van opleidingen niet ver uit elkaar ligt; alle opleidingen bevinden zich in de segmenten ‘voldoende’ en ‘ruim voldoende’. Er zijn geen grote kwaliteitsverschillen tussen opleidingen. Dit roept bij de commissie de vraag op of ‘meerwaarde’ uitsluitend moeten worden opgevat in de zin van ‘hogere kwaliteit’; het zou ook kunnen gaan om ‘andere kwaliteit’. Een voorbeeld van ‘andere kwaliteit’ is studenten met deficiënties of achterstanden tot een succesvolle afronding van de opleiding brengen. De commissie vraagt zich in dit verband af of de beoordeling van bijzondere kenmerken van de opleiding door de NVAO, thans voornamelijk op basis van visitaties en *rankings*, meer rekening zou kunnen houden met uiteenlopende verschijningsvormen van meerwaarde. Het zou goed zijn om dit in de experimenten nader te onderzoeken. In dit verband merkt de commissie op dat slechts twee instellingen in hun voorstel hebben opgenomen een beoordeling van meerwaarde door de NVAO na te streven.

Evidentie. Veel instellingen, die een voorstel voor een experiment hebben ingediend, lijken te worstelen met het aantonen van de evidentie van de meerwaarde. De commissie vindt het begrijpelijk dat in dit stadium meerwaarde veelal nog niet evident is; deze moet eerst verder ontwikkeld worden, voordat zij als evident vastgesteld kan worden. Mogelijk legt het beoordelingskader van de commissie een te hoge bewijslast “vooraf” bij de instelling, terwijl verschillende aspecten van meerwaarde, zoals verhoogde kwaliteit van de student en zijn/haar profijt op de arbeidsmarkt, eenvoudiger aan het einde of na afloop van het experiment zijn aan te tonen. Instellingen zouden in dit stadium dan ook het voordeel van de twijfel moeten krijgen.

Het voorafgaande benadrukt dat er nog erg veel te leren is rondom erkende evidente meerwaarde. De experimenten moeten dus vooral een ‘werkplaats’-functie hebben voor instellingen en overheid. Instellingen hebben ruimte nodig om de concrete betekenis van erkende evidente meerwaarde verder te onderzoeken, uit te werken en te ontwikkelen. De overheid kan op haar beurt leren van de ervaringen en het enthousiasme van de instellingen. Van groot belang is dan de monitoring en evaluatie van de experimenten (die eveneens behoren tot de taakopdracht van de commissie).

Gezien de ‘werkplaats’-functie van de experimenten vindt de commissie het moeilijk om in dit stadium al opleidingen aan te merken als opleidingen met ‘erkende evidente meerwaarde’. Wel is volgens de commissie van bepaalde opleidingen of opleidingstrajecten aannemelijk gemaakt dat deze geschikt zijn voor interessante experimenten met selectie of collegegeldverhoging bij opleidingen met een onderbouwde meerwaarde, omdat deze opleidingen aangegeven hebben meerwaarde verder te

kunnen en willen ontwikkelen of beter te willen aantonen. De commissie adviseert de staatssecretaris om deze opleidingen als experimenten aan te wijzen en, voor zover nodig en wenselijk, te ondersteunen met subsidies.

1.4. Selectie

'Erkende evidente meerwaarde' als voorwaarde stellen om studenten voor een opleiding te selecteren gaat uit van de gedachte dat de opleiding over een meerwaarde of hogere (of andere) extra kwaliteit moet beschikken, die rechtvaardigt dat studenten geselecteerd worden. In de voorstellen krijgt dat vaak de vorm van "matching": 'de juiste student' kan eraan bijdragen dat de meerwaarde van de opleiding waargemaakt kan worden. Een ander beeld in dit verband is dat van uitdagend onderwijs. Voorstanders van selectie verwachten dat de "voorspellende" waarde van selectie zal toenemen bij uitdagend onderwijs; onderwijs dat in staat is de student steeds opnieuw te motiveren. De commissie is van mening dat selectie op individuele kwaliteiten als motivatie en attitude weinig voorspellende waarde heeft, wanneer de context van de opleiding waarvoor wordt geselecteerd niet of nauwelijks verschilt van die van een reguliere opleiding. In die zin is de context van de opleiding een betere voorspeller van studiesucces –en rendement. Dit benadrukt de functie van selectie als 'match'-instrument van het profiel van de student aan het profiel en de context van de opleiding. Een andere gedachte is dat selectie nodig is om het aantal studenten af te stemmen op de onderwijscapaciteit. Tegelijkertijd heeft de instelling dan de mogelijkheid om de kwaliteit van de instroom te verbeteren (meer gemotiveerde en voor de opleiding gekwalificeerde studenten). De commissie gaat overeenkomstig haar taakopdracht uit van politieke uitgangspunten, maar heeft desalniettemin ook veel sympathie voor de 'andere' gedachte. Evidente meerwaarde van opleidingen is immers nu nog nauwelijks ontwikkeld, mede vanwege het overheidsbeleid dat is gericht op 'onderwijs voor velen'. Door toepassing van nieuwe beleidspraktijken, zoals meer vrijheid in selectie en meer ruimte voor eigen profilering van opleidingen, kan meerwaarde van opleidingen ontstaan.

Selectie voor de bachelorfase is nog steeds niet onomstreden in Nederland. Meest gehoorde argument van tegenstanders is dat het examen van het voortgezet onderwijs, anders dan in andere landen, al genoegzaam selecteert voor vervolgonderwijs; het is gelet op de toegankelijkheid niet wenselijk om daarnaast voor de student extra barrières op te werpen. Bijkomend argument is dat selectie aan de poort niet nodig is, omdat de voorspellende waarde daarvan verwaarloosbaar klein is bovenop dat wat al bekend wordt dankzij het VO-examen¹. Bovendien zou blijken dat selectie 'net binnen de poort' gedurende de eerste drie maanden van de propedeuse wél voorspellende waarde heeft². De combinatie van een selecterend VO-examen en een selectieve propedeuse zou dan ook afdoende moeten zijn.

¹ Zie Selectie aan de poort van het Hoger Onderwijs door prof. dr. P.J.D. Drenth, Vrije Universiteit, Amsterdam, te verschijnen in TH&MA, 2004, no. 4

² Prof.dr. G.J. Mellenbergh, Colloquium Psychologische Methodenleer 2004, Universiteit van Amsterdam.

Het VO-examen is echter geen statisch gegeven. Scholen voor voortgezet onderwijs gaan meer van elkaar verschillen voor wat betreft de invulling van het schoolprogramma en de tussentijdse tentamens. Naast de overdracht van kennis gaat ook het aanleren van vaardigheden onderwerp worden van schoolprogramma's. De voorspellende waarde van het VO-examen zal dus in toenemende mate betrekking hebben op een onderdeel daarvan, nl. het Centraal Schriftelijk Eindexamen. Wat betreft de overige onderdelen wordt het voortgezet onderwijs meer gedifferentieerd en is de voorspellende waarde daarvan minder duidelijk. Dit heeft gevolgen voor de toelating tot het hoger onderwijs. Naarmate de betekenis van het VO-examen meerduidig wordt, krijgen universiteiten en hogescholen meer behoefte om zelf hun studenten te selecteren. Nu HO-instellingen zich bovendien meer gaan profileren en differentiatie in hun opleidingen aanbrenge(n), wordt selectie voor de instelling steeds belangrijker.

Voorstanders van selectie voor de bachelorfase voegen daaraan toe, dat VO-eindexamens kennis toetsen en geen vaardigheden, motivatie of attitude. Deze laatste aspecten zouden gemeten kunnen worden in de vorm van interviews.

De commissie vindt het belangrijk dat de experimenten ook op dit punt tot meer inzicht moeten leiden. In bepaalde voorstellen is goede uitwerking gegeven aan onderzoek naar de toegevoegde waarde van selectie ten opzichte van het VO-examen en de effecten op de kwaliteit van de HO-opleiding. Dergelijke voorstellen zouden volgens de commissie bij uitstek gehonoreerd moeten worden.

1.5. Collegegeldverhoging

In het beoordelingskader van de commissie is opgenomen, dat bij experimenten met collegegeldverhoging een relatie moet worden aangetoond tussen de hogere collegegelden en de meerwaarde van de opleiding. De toetsing van de voorstellen aan deze voorwaarde confronteerde de commissie sterk met de vraag, die aan de orde is gesteld in paragraaf 1.3.: wat is het onderscheid tussen 'meerwaarde' en 'reguliere kwaliteit'? Als aspecten van reguliere kwaliteit of van wat reguliere kwaliteit zou moeten zijn voortaan 'meerwaarde' worden genoemd, dan betaalt de student daarvoor de prijs. De commissie vindt dit geen wenselijke ontwikkeling.

Een andere belangrijke vraag is hoe de financiële toegankelijkheid bij collegegeldverhoging wordt gegarandeerd. In de Experimentenwet vooropleidingseisen, selectie en collegegeldheffing (Kamerstukken 2004-2005, 29819, nr.1-3) is opgenomen dat dit via een leenfaciliteit gebeurt. De commissie vraagt zich naar aanleiding van de voorstellen en de gesprekken met belanghebbenden en deskundigen af of de instellingen daarnaast geen ruimte zouden moeten krijgen om zelfstandig vorm te geven aan een beurzenbeleid voor talentvolle studenten. Overigens zijn maar weinig voorstellen op dit thema ingediend. Een aantal voorstellen betreft een versnelde route. De commissie vraagt zich af of een versnelde route een vorm van meerwaarde is waarvoor een hoger collegegeld gevraagd mag worden. De commissie kan zich voorstellen dat het hier niet altijd om een meerwaarde gaat, maar om onderwijs dat in een kortere periode wordt gegeven. In een dergelijk geval zou bijvoorbeeld een collegegeld voor vier studiejaren betaald worden voor een traject dat feitelijk drie jaar duurt. Het gaat

dan eigenlijk niet om een verhoging van het collegegeld, maar om een versnelde betaling van het collegegeld.

1.6. Flexibele toelating

De commissie heeft gelet op het debat in de Tweede Kamer het gevoel dat van de drie 'Ruim baan voor talent'-thema's flexibele toelating met afstand de minste reacties van politieke partijen oproept. Dat wil niet zeggen, dat het thema niet leeft onder de instellingen; na 'selectieve toelating' zijn op dit thema de meeste voorstellen ingediend, vnl. door hogescholen. Opmerkelijk is dat op twee na alle voorstellen door de commissie moesten worden afgewezen. De commissie heeft bij de voorstellen conform het beoordelingskader getoetst of de toelatingstest die onderwerp is van het experiment als doel heeft aan te tonen of het niveau en de kwaliteit van de instromende student gelijkwaardig is aan dat van de wettelijke vooropleidingseisen. Dit was slechts bij één voorstel het geval. In de meeste voorstellen is niet verwezen naar vergelijkbaarheid met de wettelijke vooropleidingseisen. Voor zover dit wel is gebeurd, is daaraan ofwel onvoldoende uitwerking gegeven ofwel is gebleken dat het in feite ging om een onderzoek waarbij de geschiktheid van de kandidaat voor de opleiding werd gemeten (het geen nu al mogelijk is voor mensen van 21 jaar en ouder) en niet het instroomniveau en de vergelijkbaarheid daarvan met het niveau van de wettelijk vereiste vooropleiding.

1.7. Begrip 'opleiding'

De in paragraaf 1.5. genoemde experimentenwet voorziet in de mogelijkheid dat de staatssecretaris opleidingen aanwijst ten aanzien waarvan selectie, aanvullende selectie of collegegeldverhoging plaatsvinden. In het wetsvoorstel wordt onder 'opleiding' verstaan: een bachelor –of masteropleiding als bedoeld in artikel 7.3 van de WHW (artikel 1).

In de door de instellingen voorgestelde experimenten wordt echter door het instellingsbestuur niet altijd gevraagd om selectie of collegegeldverhoging voor een opleiding als bedoeld in artikel 1 van de WHW, maar voor een selectief traject binnen de opleiding, zoals een *honours* programma. Dit is ook te begrijpen omdat het bij deze trajecten ook niet om een "nieuwe" opleiding gaat maar om een traject met dezelfde eindtermen als –maar met meerwaarde ten opzichte van- het reguliere traject. Aangezien meerdere interessante voorstellen van instellingen betrekking hebben op trajecten binnen opleidingen in plaats van op de hele opleiding pleit de commissie ervoor dat in de wettelijke mogelijkheid wordt voorzien ook deze trajecten binnen opleidingen als experiment aan te wijzen.

1.8. Samenstelling en werkwijze

De commissie is als volgt samengesteld:

- Mr. A.H. Korthals (voorzitter)
- Mw mr. W. Sorgdrager
- Prof. dr. H.P.M. Adriaansens
- Prof. dr. J. van Helleman RA
- Prof. dr. R.S. Reneman

Het secretariaat wordt gevoerd door het ministerie van OCW.

De commissie heeft in 2004 tien maal vergaderd. Daarnaast zijn gesprekken over het beoordelingskader gevoerd met belanghebbenden en deskundigen op 12 en 19 oktober en op 15 november en hebben leden van de commissie op 8 en 14 oktober symposia bijgewoond van de Citogroep en van de VSNU.

II. Beoordeling voorstellen

Samenvatting

De commissie adviseert de staatssecretaris van OCW om het verzoek om aanwijzing als experiment en/of subsidie van de onderstaande instellingen en opleidingen te honoreren.

1. *Selectieve toelating*

De commissie adviseert de volgende opleidingen aan te wijzen als experimenten voor selectie van studenten en te subsidiëren (tenzij anders aangegeven):

Universiteit Maastricht

- Graduate entry programme geneeskunde
- University College Maastricht
- Masteropleiding rechtsgeleerdheid

Universiteit Utrecht

- University College Utrecht
- Roosevelt Academy (subsidie alleen voor herijking selectie-instrumentarium UCU)
- Bestuurs – en Organisationswetenschap

Rijksuniversiteit Groningen

- Masteropleiding Wiskunde
 - Masteropleiding Natuurwetenschappen
- (subsidie voor beide opleidingen alleen voor verder ontwikkelen van de selectieprocedure)

Hogeschool INHOLLAND

- Lerarenopleiding basisonderwijs

Universiteit van Tilburg

- Bestuurskunde

Universiteit Leiden

- Geschiedenis
- Psychologie
- Letteren (Duits, Frans en Italiaans)

Erasmus Universiteit Rotterdam

- International Business Administration (geen subsidie)

Hogeschool Zuyd

- Logopedie

2. Collegegeldverhoging

De commissie adviseert de volgende opleiding aan te wijzen als experiment voor collegegeldverhoging en te subsidiëren:

Vrije Universiteit Amsterdam

- Masteropleiding Social Psychology

Hotelschool Den Haag

- Hotelmanagement

3. Selectie en collegegeldverhoging

De commissie adviseert de volgende opleidingen aan te wijzen als experimenten voor selectie en collegegeldverhoging en te subsidiëren (tenzij anders aangegeven):

Hogeschool INHOLLAND

- Management, Economie en Recht

Hogeschool Zuyd

- Fysiotherapie

Internationale hogeschool Breda (NHTV)

- Media en Entertainment Management

4. Flexibele toelating

De commissie adviseert bij de volgende instellingen opleidingen aan te wijzen als experimenten voor flexibele toelating en te subsidiëren:

Hogeschool Windesheim

- Opleidingen die vallen onder de domeinen sociale studies en techniek

Fontys hogescholen

- Opleidingen zijn in dit voorstel nog niet nader bepaald; het te ontwikkelen instrument is toepasbaar voor verschillende opleidingen.

2.1. Selectieve toelating

Door de instellingen zijn 15 voorstellen ingediend, die (uitsluitend) betrekking hebben op selectieve toelating. Daarvan zijn 11 voorstellen ingediend door universiteiten en vier door hogescholen. De commissie heeft de voorstellen vooral getoetst op de onderbouwing en aantoonbaarheid van meerwaarde en gekeken naar het verband tussen de (wijze van) selectie en de meerwaarde (bijvoorbeeld in de zin van zwaarte en inrichting) van de opleiding. Ook heeft de commissie de voorstellen beoordeeld op de 'uitstralings'-mogelijkheden van de voorstellen: wat kunnen andere opleidingen hiervan leren?

a. Toewijzingen

Universiteit Maastricht *Selectie voor graduate entry programme geneeskunde*

De instelling beoogt een innovatief *graduate entry programme* voor de opleiding basisarts aan te bieden aan een geselecteerde groep studenten met sterk uiteenlopende eerder verworven competenties en vooropleidingen.

Onderbouwde meerwaarde De meerwaarde wordt vooral onderbouwd op basis van gemeten competenties en verkorte (bekorting van de reguliere studieduur met factor eenderde) en vraaggerichte opleidingsprogramma's, waarin studenten intensief worden begeleid (per zes studenten een professioneel opgeleide *counsellor*). Verder is er behartiging van andere meerwaardeprincipes in docent- professionaliseringsprogramma's, multimodale toetsingsprogramma's via portfolio's, tussentijdse toetsing van professioneel gedrag en attitude, nieuwe toepassingen van ICT in de vorm van elektronische portfolio's en interculturele en internationale oriëntatie in het opleidingsprogramma. De kwaliteit van de opleiding geneeskunde van deze instelling is in de visitaties positief beoordeeld.

Verband meerwaarde-selectie De criteria en de procedure voor selectie worden met wetenschappelijk onderzoek geëvalueerd en onderbouwd. Omdat het hier om een verkort opleidingsprogramma gaat, moeten studenten beschikken over relevante eerder verworven competenties. Het vraaggerichte karakter van het opleidingsprogramma vergt dat studenten in hoge mate zelfstandig kunnen werken en hun eigen leeractiviteiten sturen. Studenten worden op het vermogen daartoe geselecteerd.

Uitstraling De commissie is van mening dat het hier om een interessant voorstel gaat met potentie voor uitstralingseffecten: een *graduate* programma voor studenten die al een ho-opleiding hebben afgerond (daarnaast is er het 'reguliere' opleidingsprogramma geneeskunde). Het zou de voorkeur hebben gehad als het voorstel was georganiseerd volgens de bachelor-masterstructuur. Niettemin beschouwt de commissie het voorstel als een doorbraak, waarbij naar analogie van *medical schools* ook studenten met een bacheloropleiding van andere studierichtingen worden geaccepteerd.

Advies commissie Het verzoek om subsidie en aanwijzing als experiment honoreren.

2004/2005	2005/2006	2006/2007	Totaal
€ 196.000	€ 157.000	€117.000	€ 274.000

Universiteit Maastricht Selectie voor University College Maastricht (UCM)

Het UCM van deze instelling is in 2002 opgericht tegen de achtergrond van de invoering van de bachelor-masterstructuur. In september 2002 is het college met de eerste lichting studenten van start gegaan.

Onderbouwde meerwaarde Door de instelling zijn verschillende principes van meerwaarde behartigd. Deze zijn aangetoond aan de hand van met name probleem gestuurd onderwijs (PGO), kleinschaligheid (onderwijsgroepen van maximaal 12 studenten, eigen gebouw), intensieve begeleiding en vraaggerichtheid. Meer concreet zijn bijvoorbeeld het tutorsysteem (elke student heeft een *academic advisor*, die de student inhoudelijk bij de samenstelling van het curriculum en de algemene academische ontwikkeling van de student monitort) en de vrijheid van studenten om zelf individuele studieprogramma's samen te stellen uit cursussen binnen de sociale wetenschappen, de geesteswetenschappen en de levens –en natuurwetenschappen (kerncurriculum en *academic core*).

Verband meerwaarde-selectie Tot nu toe maakt het UCM gebruik van kennismakingsprocedures naast de reguliere aanmelding via de IBG. Doel daarvan is een zo goed mogelijke match te bewerkstelligen tussen de academische interesses en capaciteiten van de student en het aanbod van de opleiding. De behoefte aan selectie voor de opleiding wordt vooral ingegeven door de studenten met een buitenlands middelbare schooldiploma. Wanneer dit diploma formeel gelijkwaardig is aan het vwo-diploma, moet de student worden toegelaten. In de praktijk zijn er echter grote verschillen in de inhoud van de verschillende vooropleidingen en dus in de studenten die zich aanmelden. Vanwege deze diversiteit heeft de instelling behoefte aan meer informatie en methoden om de academische achtergrond van studenten te toetsen en te vergelijken met die van andere studenten.

Uitstraling Aangevoerd is dat de opleiding meerwaarde kan ontwikkelen dan wel verder kan verduidelijken. Voordeel van het UCM is dat het al enkele jaren als zodanig bestaat (en ook bewezen heeft aantrekkelijk te zijn voor buitenlandse studenten). De commissie is van mening dat andere brede bacheloropleidingen van een experiment met selectie aan deze opleiding kunnen leren.

Advies commissie Verzoek om subsidie en aanwijzing als experiment honoreren.

2004/2005	2005/2006	2006/2007	Totaal
€ 70.300	€ 83.850	€ 83.850	€ 238.000

Universiteit Maastricht Selectie voor de masteropleiding rechtsgeleerdheid

De instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie van studenten voor drie Engelstalige masteropleidingen rechtsgeleerdheid.

Onderbouwde meerwaarde Met name de internationale oriëntatie en de verbinding met onderzoek maken deze opleiding in de ogen van de commissie een opleiding met potentie voor 'meerwaarde'. Deze blijkt uit o.a. de docenten (die participeren in verschillende internationale onderzoeksscholen en posities hebben bekleed bij internationale organisaties), de internationale studentenpopulatie en de aansluiting van de onderwijsprogramma's bij de onderzoeksscholen *Ius Commune* en *Rechten van de Mens* en de mogelijkheid delen van de opleiding aan buitenlandse partneruniversiteiten te volgen.

Verband meerwaarde-selectie Het gaat hier om Engelstalige programma's die veel aandacht besteden aan Europees rechtelijke problematiek en rechtsvergelijking. Juist in deze masterprogramma's moeten Nederlandse en buitenlandse studenten leren hoe in verschillende culturen met vergelijkbare juridische problemen wordt omgegaan. Er is behoefte aan een instrument om te beoordelen welke studenten wél en niet geschikt zijn voor het desbetreffende programma.

Uitstraling Selectie voor de masterfase is al wettelijk toegestaan. Toch kan ook een dergelijke selectie onderwerp zijn van de experimenten, maar dan moet de instelling wel duidelijk maken waarom de huidige selectie niet adequaat is. De instelling geeft op dat punt aan dat het doel van het experiment is om zicht te krijgen op competentieprofielen van studenten in relatie tot de evidente meerwaarde van de opleiding. Helder moet worden welke competentieprofielen het beste passen bij de inhoud en vorm van opleidingen met evidente meerwaarde. De betreffende studenten zullen zowel tijdens als na het afronden van de opleidingen worden gevolgd. De commissie is er niet helemaal van overtuigd dat een dergelijke selectie nu onmogelijk zou zijn binnen de huidige wettelijke kaders. Selectie voor de masterfase op grond van vaardigheden kan immers al. Tegelijkertijd acht de commissie denkbaar dat de wet hier wél beperkingen oplegt; in de wet wordt immers voorgeschreven dat alleen mag worden geselecteerd op grond van kennis, inzicht en vaardigheden, die verworven zijn bij beëindiging van de bacheloropleiding. Vaardigheden, die buiten de bacheloropleiding zijn opgedaan, bijvoorbeeld in het kader van bestuursfuncties of werk, mogen dus volgens de huidige wettekst niet meewegen.

Advies commissie. Verzoek om subsidie en aanwijzing als experiment honoreren.

2004/2005	2005/2006	Totaal
€ 56.740	€ 178.002	€ 234.742

Universiteit Utrecht Selectie University College Utrecht en Roosevelt Academy

De instelling verzoekt om:

- eigenstandige erkenning van beide colleges als *liberal arts and sciences undergraduates*
- subsidie voor een pilot scouting en selectie internationaal talent via steunpunten in Noord-, Zuid- en Centraal-Europa
- aanwijzing als experiment voor selectieve toelating en subsidie voor ontwikkeling van nieuwe selectiemethoden.

De eerste twee punten behoren niet tot de taakopdracht van de commissie; wat betreft deze verzoeken adviseert de commissie de instelling niet-ontvankelijk te verklaren. Positief is de commissie over het voorstel bij het derde gedachtestreepje.

Onderbouwde meerwaarde Het gaat hier om een brede bacheloropleiding met keuzemogelijkheden in *Humanities, Social Science* en *Science*. Daarnaast zijn er *academic core* cursussen.

De opleiding heeft een internationale studentenpopulatie en een residentieel karakter. Met de student wordt een formeel prestatiecontract gesloten. De instelling bevordert dat elke geselecteerde student de maximaal haalbare prestaties de facto kan leveren en zich optimaal kan positioneren voor het geambieerde vervolgperspectief. De colleges zijn toegankelijk voor maximaal 25 studenten. Zij worden individueel begeleid door een tutor en geacht tenminste 50 uur per week te studeren.

Verband meerwaarde-selectie De studenten aan de colleges vormen een internationale gemeenschap waarin behalve kwaliteitseisen een aantal balansen (nationaliteit, inhoudelijke interesse, m/v verhoudingen) gewaarborgd moeten zijn om ervoor te zorgen dat de campus als de bedoelde vormende omgeving werkt.

Uitstraling Het *University College Utrecht* heeft volgens de commissie in de afgelopen zes jaar van zijn bestaan bewezen een opleiding te zijn die erkende evidente meerwaarde verder kan ontwikkelen en verduidelijken. Tachtig procent van de studenten slaagt en kan wereldwijd terecht voor een masteropleiding. Aangezien de dit jaar gestarte *Roosevelt Academy* aan het *University College Utrecht* is gelieerd, mogen voor deze opleiding dezelfde verwachtingen gelden.

Advies commissie Beide opleidingen zouden volgens de commissie moeten worden aangewezen als experimenten met selectie. De instelling vraagt subsidie om het bestaande selectie-instrumentarium te herijken. Dit is nodig wegens de grotere aantallen aanmelders en de arbeidsintensiviteit van de huidige instrumenten. De commissie kan zich voorstellen dat een dergelijke herijking belangrijk is. Ook zou het goed zijn om, zoals de instelling aangeeft, internationaal gebruikelijke testen als mogelijke toevoeging aan de selectieprocedure uit te proberen. Tegen die achtergrond adviseert de commissie om de pilot nieuwe selectiemethoden te subsidiëren. Omdat het hier feitelijk gaat om de herijking van het instrumentarium van het *University College Utrecht* en de opbrengsten van dit project eenvoudig zijn over te dragen naar de *Roosevelt Academy*, acht de commissie het weinig zinvol om zowel het *University College* als de *Roosevelt Academy* te subsidiëren; volstaan zou kunnen worden met subsidiëring van 'Utrecht'.

2004	2005	2006	2007	Totaal
€ 20.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 110.000

Universiteit Utrecht Selectie voor Bestuurs –en Organisationswetenschap

De instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie van studenten voor de opleiding Bestuurs – en Organisationswetenschap.

Onderbouwde meerwaarde De instelling onderbouwt de meerwaarde aan de hand van o.a. een op Angelsaksische leest geschoeide *collegiate* onderwijsomgeving, intensieve staf-student interactie, kleine groepen, begeleiding door kernhoogleraren en docentonderzoekers (onderzoek in een 'meester-gezel relatie'), debatteren, organiseren van en participeren in wetenschappelijke congressen, competentiegericht en taakgestuurd onderwijsmodel. Betreffende opleiding behoort al drie achtereenvolgende jaren tot de (door studenten en hoogleraren) best gewaardeerde opleidingen WO/HBO in het jaarlijkse Elsevier onderzoek. Ook in 2004 staat de opleiding weer op de eerste plaats (in de categorie Gedrag en Maatschappij) van Elsevier. De instelling wijst op het voorlopige oordeel van een visitatiecommissie, waaruit waardering blijkt voor de opleiding en het unieke profiel ('discipline overstijgend') van de opleiding. Ook is er sprake van opname in twee internationale researchcentra of excellence in het Europese Zesde Kaderprogramma. De instelling wijst verder op een adviescommissie bestaande uit personen met een erkende positie in het beroepsveld. De regelmatige "toetsing" door

deze commissie ziet de instelling als één van de manieren waarop de opleiding de erkenning van de kwaliteit en de meerwaarde van de opleiding vormgeeft.

De commissie heeft enige twijfel bij de argumentatie van de meerwaarde en de evidentie daarvan. De erkenning van de meerwaarde is onderbouwd en duidelijk is dat het hier gaat om een door studenten en docenten als positief beoordeelde opleiding.

Verband meerwaarde-selectie Het opleidingsprofiel stelt eisen op het gebied van intensieve participatie, inhoudelijke betrokkenheid op het vakgebied en een open leerhouding.

Uitstraling De opleiding heeft een marktaandeel van 45% in de 'Bestuurskundemarkt', waarin nog zes andere aanbieders actief zijn. Gelet op deze omvangrijke instroom van studenten zou een experiment met deze opleiding grote 'uitstralingseffecten' kunnen hebben. Verder behelst de projectaanpak *assessment* op competenties en leerstijlen; dit zijn interessante onderdelen voor selectie-experimenten naast onderdelen die al langer en vaker beproefd zijn zoals motivatie, interesse en kennis.

Advies commissie Verzoek om aanwijzing als experiment voor selectie en om subsidie honoreren.

2004	2005	2006	2007	Totaal
€ 15.000	€ 50.000	€ 30.000	€ 27.500	€ 122.500

Rijksuniversiteit Groningen Selectie voor de masters Wiskunde en Natuurwetenschappen

De instelling heeft een voorstel ingediend met betrekking tot selectie voor de masteropleidingen van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen.

Onderbouwde meerwaarde De meerwaarde van de opleidingen wordt onderbouwd aan de hand van o.a. de verbinding van het onderwijs met de thematiek van de onderzoekschool, het verzwaarde programma, de internationale studentenpopulatie, participatie van de beste docenten/onderzoekers uit de onderzoeksschool en intensieve begeleiding van de studenten door docenten (iedere student krijgt een tutor met wie wekelijks gesproken wordt). De opleidingen zijn verbonden aan onderzoekscholen, die sterk scoren bij onderzoeksvisitaties. Op individueel niveau zijn er contacten tussen onderzoekers van de onderzoeksschool en buitenlandse onderzoekers. Ook zijn er structurele contacten tussen de instelling en de Universiteit van Uppsala en andere universiteiten uit de Coimbragroep.

Verband meerwaarde-selectie Studenten worden naast voldoende kennis van de voor de opleiding relevante wetenschappen o.a. geselecteerd op motivatie, verricht onderzoek in de bachelorfase en goede beheersing van de Engelse taal.

Uitstraling Bij de selectie tot de onderzoekmasteropleidingen in het voorstel speelt motivatie een rol. Dit is in de huidige wet niet toegestaan en dus interessant om uit te proberen in een experiment. De opleidingen zijn verbonden aan goed beoordeelde onderzoekscholen. Meerwaarde in de zin van verbinding aan zwaartepunten van onderzoek zou in dit experiment dus zinvol verder kunnen worden ontwikkeld.

Volgens de commissie is onduidelijk waarom de instelling subsidie nodig heeft voor 'verzwaren en vernieuwen' van de opleiding en waaruit dit dan concreet bestaat. De commissie is wel van mening dat deze opleiding de mogelijkheid tot ontwikkeling van erkende evidente meerwaarde voldoende heeft

onderbouwd en dat het van belang is de selectieprocedure verder te ontwikkelen, evalueren en bij te stellen.

Advies commissie Verzoek om de opleiding aan te wijzen als experiment voor selectie voor de masterfase en subsidie te geven voor verdere ontwikkeling van de selectieprocedure te honoreren.

2004	2005	Totaal
€ 109.265	€ 113.089	€ 222.354

Hogeschool INHOLLAND *Selectie lerarenopleiding basisonderwijs*

De instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie voor de lerarenopleiding basisonderwijs.

Onderbouwde meerwaarde Meerwaarde onderbouwt de instelling aan de hand van o.a. *blend* van afstandslernen en contactonderwijs, betrokkenheid van relevante lectoren binnen INHOLLAND (mogelijkheden voor *masterclasses*), internationale uitwisselingsprogramma's, sterke gerichtheid op toegepast onderzoek, verzwaard opleidingsprogramma (*honours* programma Onderwijsinnovatie en Management), aandacht voor maatschappelijke thema's en wetenschappelijke oriëntatie. In het eindrapport van de Visitatiecommissie leraar basisonderwijs van september 2003 stond de opleiding in de top 3 van lerarenopleidingen basisonderwijs. De erkenning van de meerwaarde gaat plaatsvinden via de accreditatie van bijzondere kwaliteitskenmerken.

Verband meerwaarde-selectie Dit is niet uitgewerkt. Beoogd worden vwo-ers en havisten met 'bovengemiddelde cijfers en kwaliteiten'.

Uitstraling De commissie heeft enige twijfel over de kans van slagen van het voorstel. De instroom in de lerarenopleidingen basisonderwijs is weliswaar recent weer aan het toenemen, maar is jarenlang laag geweest. De opleidingen hebben nog steeds een imago probleem. Daartegenover kan worden gesteld dat het voorstel bij uitstek betrekking heeft op een domein waar *honours* programma's positieve effecten kunnen hebben op de uitstraling van het totaal van de opleidingen (meer kwaliteit en status) en daarmee op de instroom van studenten. Ook getuigt het voorstel van de ambitie om een opleiding te ontwikkelen, die duidelijk meerwaarde biedt ten opzichte van andere lerarenopleidingen basisonderwijs. Bovendien betreft het hier één van de weinige voorstellen, waarin accreditatie wordt aangevoerd als middel voor erkenning van de meerwaarde.

Advies commissie Verzoek om de opleiding aan te wijzen als experiment voor selectie en om subsidie te honoreren.

2004/2005	2005/2006	Totaal
€ 98.000	€ 22.000	€ 120.000

Universiteit van Tilburg *Selectie voor bestuurskunde*

De instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie voor de opleiding bestuurskunde.

Onderbouwde meerwaarde Meerwaarde van de opleiding wordt onderbouwd aan de hand van de afwisseling van klassieke hoor- en werkcolleges met ateliers en projectopdrachten. De ateliers zijn kenmerkend en uniek voor de opleiding en hebben als doel de student steeds intensiever te betrekken

bij het onderzoek naar en de praktijk van het openbaar bestuur. Studenten hebben zich daarover positief uitgelaten. De opleiding Bestuurskunde is in het kader van de visitatie en accreditatie van de opleidingen Bestuurskunde onlangs positief gevisiteerd door de Qanu-visitatiecommissie Bestuurskunde. In een eerste mondelinge presentatie van de bevindingen, meldde de voorzitter van de visitatiecommissie (prof. R. Maes, KU Leuven): *“Het doet mij deugd dat de Tilburgse bestuurskunde de vergelijking met Nederlandse en andere Europese bestuurskundeopleidingen met glans kan doorstaan. (...) Het gehanteerde onderwijsconcept geeft een unieke meerwaarde aan de opleiding”*. Het eindrapport van de Visitatiecommissie Bestuurskunde zal in het voorjaar van 2005 verschijnen.

Verband meerwaarde-selectie De onderwijsfilosofie wijkt af van reguliere vormen van academisch onderwijs en vergt veel van de studenten. De opleiding stelt daarbij bijzondere eisen aan het profiel en de kwaliteit van de studenten. Getoetst wordt dan ook of studenten de juiste inzet, ambitie en kwaliteiten in huis hebben. Er ligt ook een duidelijk profiel van de Tilburgse bestuurskundige.

Uitstraling In dit voorstel gaat het bij uitstek om de matching van het profiel van de opleiding met het profiel van de student. In die zin heeft het voorstel potentie voor uitstraling.

Bij de argumentatie van de meerwaarde en de evidentie daarvan heeft de commissie enige twijfel. Toch is de commissie van mening dat dit voorstel goede aanzetten tot een interessant experiment geeft. Ook is de commissie ervan overtuigd dat het om een kwalitatief hoogwaardige opleiding gaat.

Advies commissie Verzoek om de opleiding als experiment voor selectie aan te wijzen en het verzoek om subsidie te honoreren, voor zover deze betrekking heeft op de periode tot en met 2007.

2005/2006	2006/2007	Totaal
€ 115.000	€ 65.000	€ 180.000

Universiteit Leiden Selectie voor geschiedenis, letteren en psychologie

Deze instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie voor de opleidingen rechten, geschiedenis, letteren (Duits, Frans en Italiaans) en psychologie. Per opleiding is er een aparte uitwerking, maar deze uitwerkingen zijn onderdeel van één voorstel.

Onderbouwde meerwaarde Voor alle opleidingen streeft de instelling naar een verdere koppeling van het onderwijs aan vooraanstaand onderzoek en een meer uitdagend karakter van de opleiding. Dit profiel van evidente meerwaarde is nog in wording, waarbij selectie van studenten een belangrijke voorwaarde wordt gevonden. De afgelopen jaren zijn daartoe al maatregelen getroffen, zoals vernieuwing van onderzoek, samenwerkingsverbanden waaronder de *League of European Research Intensive Universities*, verzwaring van bindend studie-advies, interne kwaliteitszorg, *honours classes*, een nieuw gebouw en vernieuwde infrastructuur voor de faculteit Rechten.

Rechten. Meerwaarde, althans de potentie daartoe, wordt aangetoond aan de hand van voorzieningen voor studenten in de opleiding (oefenrechtbank/practicum *Moot Court*, het post-propedeutisch Mordenate programma voor studenten met de hoogste cijfers, nieuw gebouw voor de opleiding met voorzieningen van bovengemiddeld niveau, zoals een zeer ruim aanbod aan ict-voorzieningen, een ruime bibliotheek met mogelijkheden voor zelfstudie en een 40-tal werkgroepzalen, samenwerking en

studentenuitwisseling met universiteiten in het buitenland) en profijt na de opleiding (korte baanzoekduur en hoog gemiddeld startsalaris voor afgestudeerden bij rechten).

Geschiedenis. Meerwaarde wordt aangetoond aan de hand van erkenning van de onderzoekmasteropleiding door de KNAW -commissie, onderwijs door onderzoekers van naam, voorzieningen voor studenten in de vorm van internationaal gereputeerde bibliotheken en musea (o.a. Koninklijk instituut voor Taal, Land en Volkenkunde, Rijksmuseum voor Oudheden), bijvak Praktijkstudies (bedrijfseconomie, marketing, etc.), internationale uitwisseling, Honours class in het Crayenborgh College, selectieve colleges door Europese gasthoogleraren en korte baanzoekduur voor afgestudeerden.

Letteren. Meerwaarde wordt aangetoond aan de hand van erkenning van de onderzoekmasteropleiding door de KNAW –commissie, internationaal gereputeerde bibliotheken, korte baanzoekduur voor afgestudeerden, (voor Duits) studie gedurende een semester aan Duitstalige universiteit.

Psychologie. Meerwaarde wordt aangetoond aan de hand van erkenning van de onderzoekmasteropleiding door de KNAW –commissie, positieve visitatie, scholing in wetenschappelijke methoden start al in het eerste jaar evenals major-minorvariant, tutorgroepen voor 12 studenten, studieverblijf in het buitenland, honours classes rondom verschillende thema's.

De verbinding tussen onderwijs en vooraanstaand onderzoek wordt met name onderbouwd met een nadruk op het aanleren van wetenschappelijke vaardigheden, personele bezetting, inzet bij lopend onderzoek (bij geschiedenis) en de aanwezigheid van onderzoekmasters. Er is echter nog geen "erkenning" van deze vormen van meerwaarde, met uitzondering van de onderzoekmasters. De commissie kan zich voorstellen, dat de aanwezigheid van een onderzoekmaster een zekere garantie biedt voor een verbinding tussen onderwijs en onderzoek. Een onderzoeksgerichte bachelor biedt bovendien een goede opstap voor de onderzoekmaster (onderdeel van meerwaarde). Bij de opleiding rechten is er geen corresponderende onderzoekmaster. De commissie vraagt zich dan ook af hoe de verdere koppeling van het onderwijs aan vooraanstaand onderzoek bij de opleiding rechten tot stand moet komen. Dit is niet concreet uitgewerkt in het voorstel. De instelling heeft voor rechten wel andere aspecten onderbouwd van meerwaarde, die zijn genoemd in het beoordelingskader van de commissie, zoals activerende onderwijsvormen en profijt op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd is bij "uitdagend onderwijs" het onderscheid tussen meerwaarde en reguliere kwaliteit een lastig punt (zie paragraaf 1.3 van het Algemeen Deel). Bovendien was de vorige visitatie (2001) weinig positief.

De instelling wijst per opleiding naar erkenning van de bestaande kwaliteit in visitaties en accreditatie; het zou goed zijn om de erkenning van de meerwaarde die in het kader van het experiment ontwikkeld wordt nadrukkelijk een plek in het experiment te geven. De commissie vond daarover niets terug in deze voorstellen.

Verband meerwaarde-selectie Eén van de beoogde nieuwe maatregelen van de instelling is toetsen of aspirant-studenten passen bij het 'Leidse profiel'. Om studenten meer bij het onderzoek te kunnen betrekken, moeten studenten gemotiveerd zijn en over voldoende competenties beschikken. De selectie voor alle genoemde opleidingen is gericht op *matching* tussen de verwachting van de student en het 'Leidse profiel' van de opleidingen.

Uitstraling In haar voorstel gaat de instelling uitgebreid in op de experimenten met selectie als zodanig. De selectietoetsen, die in het kader van de experimenten worden ontwikkeld, worden o.a. beoordeeld door de Commissie Testaangelegenheden Nederland (Cotan) en de Wetenschappelijke Adviesraad. Ook is er samenwerking met ETS (Educational Testing Service) Europe. De selectie-pilots zijn mede gericht op vragen als:

- Heeft selectie meerwaarde ten opzichte van de huidige situatie, waarin alle studenten worden toegelaten of via gewogen loting worden geselecteerd?
- In hoeverre kunnen vooropleidingsgegevens van studenten gebruikt worden bij de selectie?
- Hoe hangen de vwo-eindexamencijfers samen met succesindicatoren voor de universitaire studie?

De commissie is van mening dat de uitwerking van deze pilots plus het gegeven dat het in dit voorstel om opleidingen gaat, die een omvangrijke instroom van studenten hebben, de conclusie rechtvaardigen, dat het voorstel een experiment betreft met mogelijk positieve uitstralingseffecten op andere opleidingen.

Advies commissie De commissie heeft enige aarzeling bij deze voorstellen. Uitdagend onderwijs als meerwaarde van de opleidingen is in de ogen van de commissie een lastig punt. De meerwaarde van de opleidingen is daarom vooral op de onderzoeksstatus terug te voeren. Tegelijkertijd vindt de commissie dat de instelling aannemelijk heeft gemaakt dat verdere uitwerking en invoering van het 'Leidse' profiel een bijzondere kwaliteit van de opleiding tot gevolg kan hebben. De instelling heeft de ambitie en de faciliteiten om een dergelijke meerwaarde verder te ontwikkelen. In de afweging van de commissie geeft dit de doorslag.

Dit geldt volgens de commissie niet voor de opleiding rechten; daarvan is de relatie tussen onderwijs en toponderzoek volgens de commissie onvoldoende aangetoond en dus het 'Leidse' profiel te weinig aannemelijk gemaakt.

De commissie adviseert de opleidingen geschiedenis, psychologie en letteren (Duits, Frans en Italiaans) aan te wijzen als experimenten en het verzoek om subsidie te honoreren. In verband met de subsidieaanvraag merkt de commissie op dat deze ook betrekking heeft op het pilotproject *Pre-University College*. Dit project richt zich op voorbereiding van VO-scholieren op het volgen van opleidingen aan de Universiteit Leiden. Strikt genomen behoort beoordeling van een dergelijke *pilot* niet tot de taakopdracht van de commissie. De subsidie daarvoor is dan ook weggelaten uit onderstaand schema evenals de subsidie voor de projecten die zijn gerelateerd aan de opleiding rechten.

2004/2005	2005/2006	Totaal
€ 303.150	€ 310.050	€ 613.200

Erasmus Universiteit Rotterdam Selectie voor International Business Administration

De instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie voor de opleiding *International Business Administration*. De opleiding maakt deel uit van de *Rotterdam School of Management*, waar de EUR-

opleidingen in de bedrijfswetenschappen zijn ondergebracht. Naast deze Engelstalige opleiding heeft de instelling een Nederlandstalige opleiding bedrijfskunde (waarvoor niet om selectie wordt verzocht). Onderbouwde meerwaarde De instelling geeft aan dat het er niet zozeer om gaat om het opleidingsprogramma als 'beter' te presenteren. De opleiding wil zich vooral als 'anders' profileren: als internationaal (in studenten –en docentenpopulatie, in de programmering van de opleiding). Wat betreft erkenning van de meerwaarde: de opleidingen van de Rotterdam School of Management zijn beoordeeld door het EQUIS-accreditatieteam. Die beoordeling is positief, maar heeft geen specifieke betrekking op de opleiding die onderwerp is van dit voorstel. Dat geldt wel voor het VSNU-visitatierapport, waarnaar ook wordt verwezen. Programma en staf worden als 'goed' beoordeeld. De opleiding heeft volgens het visitatierapport 'echt een internationaal karakter'. Erkenning blijkt ook uit het feit dat er uitwisseling is met gerenommeerde opleidingen in het buitenland, waaronder de *London School of Economics*.

De vraag hoe de meerwaarde uitpakt voor studenten wordt volgens de commissie niet duidelijk beantwoord ('samen studeren met buitenlandse studenten').

Verband meerwaarde-student Selectie van studenten draait vooral om de geschiktheid van de student om in internationale context te studeren en te werken. Selectie vindt plaats aan de hand van beoordeling van VWO-profielwerkstukken, motivatiebrieven en interviews.

Uitstraling De commissie is van mening dat de opleiding een duidelijk profiel heeft gekozen en dit wil matchen met het profiel van de student. Dit profiel wordt erkend door externen. Het gaat daarbij niet om meerwaarde in de zin van 'meer kwaliteit', al scoort de opleiding op kwaliteit ruim voldoende, maar om meerwaarde in de zin van 'andere kwaliteit'. In dat opzicht kan een experiment met deze opleiding interessant zijn voor andere opleidingen.

Advies commissie De commissie adviseert om de opleiding als experiment aan te wijzen. Omdat de opleiding al selectie toepast in het kader van decentrale toelating en de commissie niet is gebleken dat het bestaande selectie-instrumentarium verder wordt ontwikkeld, adviseert de commissie subsidiëring van dit experiment achterwege te laten.

b. Afwijzingen

Universiteit Maastricht Deze instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. een onderzoek naar de mogelijkheden voor selectie Probleem Gestuurd Onderwijs (PGO). De commissie is van mening dat dit dient te worden afgewezen, omdat:

- het voorstel geen betrekking heeft op bepaalde opleidingen, maar op alle opleidingen, die PGO hanteren;
- het concept PGO op zich niet voldoende is voor 'meerwaarde'.

Hogeschool van Utrecht Deze instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie voor de opleiding gezondheidszorg. De commissie is van mening dat het voorstel moet worden afgewezen, omdat de meerwaarde onvoldoende wordt onderbouwd. De elementen van meerwaarde in het voorstel

(maatwerktrajecten, competentiegerichte leeromgeving, vakkennis in de opleiding gerelateerd aan de beroepscontext e.d.) maken de opleiding niet anders of beter dan een reguliere hbo-opleiding die kwalitatief aan de maat is.

Universiteit van Amsterdam Deze instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie voor het interdisciplinair *honours* programma. De commissie is van mening dat dit moet worden afgewezen, omdat meerwaarde nergens in het voorstel wordt uitgewerkt of onderbouwd.

Hogeschool INHOLLAND De commissie is van mening dat het voorstel van deze instelling m.b.t. selectie voor de opleiding verpleegkunde moet worden afgewezen, omdat het voorstel vrijwel nergens beantwoordt aan de onderdelen van het beoordelingskader.

Hogeschool Zuyd De commissie is van mening dat het voorstel m.b.t. selectie voor de Hoge Hotelschool Maastricht moet worden afgewezen, omdat de meerwaarde van de opleiding niet is uitgewerkt of aangetoond. Bovendien heeft deze opleiding al wettelijke mogelijkheden om te selecteren.

2.2. Collegegeldverhoging

Er zijn drie voorstellen ingediend, die uitsluitend betrekking hebben op collegegeldverhoging. Daarvan is één voorstel door een universiteit en zijn twee voorstellen door hogescholen ingediend. De commissie heeft de voorstellen net als de voorstellen voor selectieve toelating vooral getoetst op de onderbouwing en aantoonbaarheid van meerwaarde. In de overwegingen bij het beoordelingskader van de commissie is opgenomen dat er een verband moet zijn tussen de collegegeldverhoging en de meerwaarde (bijvoorbeeld in de zin van extra voorzieningen voor studenten) van de opleiding. De commissie heeft de voorstellen ook daarop getoetst. Daarnaast heeft de commissie naar de 'uitstralings'-mogelijkheden van de voorstellen gekeken.

a. Toewijzing

Vrije Universiteit Amsterdam *Collegegeldverhoging masteropleiding Social Psychology*

De instelling biedt sinds dit jaar een Engelstalige internationaal georiënteerde onderzoekmasteropleiding aan waarvoor de meest getalenteerde, gemotiveerde en veelbelovende (25) studenten worden geselecteerd. De instelling wil voor deze onderzoekmasteropleiding een collegegeld gaan vragen van € 5.000,-.

Onderbouwde meerwaarde De meerwaarde wordt onderbouwd aan de hand van de –in vergelijking met andere universiteiten- unieke combinatie van breedte van onderwerpen in de *Social Psychology* en niveau van deskundigheid (docenten van internationaal aanzien), waardoor er veel potentie is voor creatieve en innovatieve verbindingen tussen verschillende onderzoeksgebieden. De opleiding is pas dit jaar van start gegaan zodat er –behalve een positieve beoordeling van de NVAO naar aanleiding van de aanvraag voor cursusduurverlenging- nog geen externe beoordeling is geweest. Echter de vakgroep *Social Psychology* heeft bij de twee laatste onderzoeksvisitaties de beoordeling “excellent” gekregen.

Verband meerwaarde-collegegeldverhoging De instelling onderbouwt de collegegeldverhoging met extra laboratoriumvoorzieningen, met extra docenten en kosten voor coördinatie en overhead.

Uitstraling De commissie is van mening dat het hier om een interessant voorstel met potentie voor uitstralingseffecten gaat, met name omdat het hier om het enige voorstel gaat voor een experiment met collegegeldverhoging in het wo.

Advies commissie De commissie adviseert het verzoek om aanwijzing als experiment te honoreren. De commissie is er niet van overtuigd dat ook het verzoek om subsidie moet worden gehonoreerd. De subsidie is bedoeld als financiering van de meerwaarde; deze kan echter ook worden gefinancierd via de (forse) collegegeldverhoging. De commissie adviseert het verzoek om subsidiëring in deze vorm af te wijzen en met de instelling over eventuele subsidiëring nader overleg te voeren.

Hotelschool Den Haag *Collegegeldverhoging opleiding hotelmanagement*

De instelling wil het collegegeld met € 300,- verhogen.

Onderbouwde meerwaarde De meerwaarde wordt vooral onderbouwd aan de hand van de –in vergelijking met andere hogescholen- erkenning door derden. De instelling komt als enige Nederlandse

voor op de lijst van de *Leading Hotel Schools of the World*. Verder rekruteren tophotelketens afgestudeerden en bekleden veel alumni toonaangevende posities.

Uit de waardering in de keuzegids Hoger Onderwijs blijkt dat de Hotelschool Den Haag de hoogste waardering krijgt. Tegelijkertijd blijkt daaruit dat deze weinig verschilt ten opzichte van de opleidingen hotelmanagement Maastricht en Leeuwarden. De instelling noemt in haar voorstel zaken als een eigen campus, kleinschaligheid, ondernemend leren en internationale stages, maar daarmee onderscheidt Den Haag zich niet heel nadrukkelijk van Leeuwarden en Maastricht. Wat betreft materiële voorzieningen lijkt er niet zoveel verschil te zijn met de Leeuwarden en Maastricht. Zo heeft Den Haag een eigen hotel, maar dat heeft Leeuwarden ook. De instelling maakt duidelijk werk van kwaliteit, maar lijkt zich dus nog niet significant te onderscheiden van Leeuwarden en Maastricht.

Verband meerwaarde-collegegeldverhoging De instelling onderbouwt de collegegeldverhoging met een hogere student-medewerker ratio, de kosten van het voeren van een internationaal stagebeleid, de bijzondere huisvestingskosten als gevolg van de exploitatie van een eigen leerbedrijf en de werving van internationale studenten.

Uitstraling Positief voor wat betreft uitstralingseffecten is dat het hier om een voorstel gaat, waarbij inzicht kan worden verkregen in de mogelijkheden om meerwaarde te onderbouwen in termen van "erkenning door derden".

Advies commissie De commissie is van mening dat de Hotelschool Den Haag geen meerwaarde heeft onderbouwd ten opzichte van andere opleidingen. Gelet op de huidige kwaliteit en waardering daarvan door derden is de commissie niettemin van mening dat de instelling deze meerwaarde wel kan ontwikkelen. De opleiding zou een interessant experiment voor collegegeldverhoging kunnen zijn, als de instelling vooraf duidelijker zou formuleren wat voor meerwaarde ontwikkeld wordt en in welke extra voorzieningen voor studenten deze tot uiting komt op een zodanige wijze dat de opleiding zich onderscheidt van de andere hotelmanagementopleidingen, en hoe deze meerwaarde erkend gaat worden (bijv. door de NVAO). Onder deze voorwaarden adviseert de commissie het verzoek om als experiment te worden aangewezen en om subsidie toe te wijzen. De commissie adviseert de toekenning van de subsidie alleen betrekking te laten hebben op de verdere ontwikkeling van de meerwaarde (en niet op het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal en het 'actief uitdragen' van de geboden meerwaarde).

2004/2005	Totaal
€ 225.000	€ 225.000

b. Afwijzing

Avans hogeschool Collegegeldverhoging ict-opleidingen

De instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. collegegeldverhoging voor de ict-opleidingen. Uit het voorstel leidt de commissie af, dat het hier gaat om duale opleidingstrajecten. In de huidige wet wordt de instelling al de mogelijkheid geboden om voor duale opleidingen (evenals voor deeltijd opleidingen)

zelf het collegegeld vast te stellen. Het is dan ook niet nodig om deze opleiding als experiment aan te wijzen.

2.3. Selectie en collegegeldverhoging

Er zijn vijf voorstellen ingediend, waarin experimenten worden voorgesteld m.b.t. gecombineerde toepassing van selectie en collegegeldverhoging. Daarvan is er één ingediend door (drie samenwerkende) universiteiten en zijn vier voorstellen ingediend door hogescholen. De voorstellen zijn aan dezelfde voorwaarden getoetst als genoemd in de vorige twee hoofdstukken.

a. Toewijzingen

Hogeschool INHOLLAND Selectie en collegegeldverhoging Management, Economie en Recht

De instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie aan de poort en collegegeldverhoging voor de opleiding Management, Economie en Recht (MER).

Onderbouwde meerwaarde De meerwaarde wordt onderbouwd aan de hand van extra voorzieningen in de vorm van *crash courses* en workshops op Nijenrode en uit de inhoud en opzet van het opleidingsprogramma: intensief, geselecteerde groep docenten, internationale dimensie, niet-cognitieve vaardigheden, extra aandacht analytisch vermogen/onderzoekscompetenties. Meerwaarde buiten de opleiding ligt in: versnelde opleiding (drie i.p.v. vier jaar), gegarandeerde doorstroom naar het MSc-programma Management van Nijenrode, waarbij de "adaptation" periode van vier maanden kan worden overgeslagen (de master is dan 12 maanden i.p.v. de gebruikelijke 16 maanden). De instelling gaat ervan uit dat geselecteerde studenten sneller studiepunten behalen dan de gemiddelde student. De studenten krijgen een curriculum aangeboden waarin zij 80 in plaats van 60 studiepunten per jaar kunnen behalen, met daarbij extra aandacht voor o.a. de internationale context en de ontwikkeling van het analytische vermogen en de onderzoekscompetenties. Bovendien is het curriculum volledig Engelstalig. Studenten die in het tweede studiejaar instromen zullen een *assessment* ondergaan met als doel na te gaan welke competenties zij missen om in het tweede studiejaar te kunnen worden toegelaten. Achterstanden worden via een aangepaste route weggewerkt. Het academische werk - en denkniveau krijgen overigens pas echt gestalte in het tweede jaar, zodat zij-instromers in dat opzicht nauwelijks achterstand hebben.

De instelling is voornemens de beoogde erkende evidente meerwaarde als extra accreditatiekenmerk mee te geven aan de NVAO. Het gaat om de volgende vier aspecten van de meerwaarde: de bacheloropleiding wordt in drie jaar voltooid, de afgestudeerde is zonder meer toelaatbaar tot het MSc-programma Management van Nijenrode, de afgestudeerde heeft concurrentievoordelen t.o.v. de afgestudeerde van het reguliere programma (kortere baanzoekduur, vaker werkzaam bij internationaal georiënteerde bedrijven, hoger aanvangsalaris, meer op functies die voorheen werden bekleed door academisch afgestudeerden en de afgestudeerde bezit ook meer op onderzoek gerichte academische vaardigheden.

Verband meerwaarde-collegegeldverhoging Wat betreft collegegeldverhoging merkt de instelling op, dat in vergelijking tot andere programma's binnen INHOLLAND hogere kosten voortvloeien uit het intensieve karakter van het programma, de geselecteerde groep docenten en de internationale

dimensie. Dit zal vooral leiden tot een hogere staf/student ratio dan gebruikelijk, extra zorg voor huisvesting en inzet van ict. Er zal tussen de € 3.000 en € 4.000 worden gevraagd.

Verband meerwaarde-selectie Vanwege de combinatie van theorie en praktijk en de intensieve opzet is de studie alleen toegankelijk voor gemotiveerde en talentvolle vwo-ers. Studenten worden geselecteerd op grond van motivatie, bezit vwo-diploma en cijfers.

Uitstraling Aan erkenning van meerwaarde en evaluatie van het experiment is door de instelling goede uitwerking gegeven. Deze geeft het voorstel extra potentie voor uitstralingseffecten. Met betrekking tot de evaluatie van het experiment geeft INHOLLAND aan de aspecten die als extra accreditatiekenmerk zullen worden beoordeeld al tijdens de voorbereiding en uitvoer te zullen evalueren. Verder zal de tevredenheid van studenten worden gevolgd en zal er een studentenpanel als Klankbordgroep worden ingesteld. Tenslotte worden de studenten gevolgd bij instroom, doorstroom, uitstroom en functioneren op de arbeidsmarkt.

Advies commissie De commissie is van mening dat het hier een om een interessant voorstel gaat, waarin mogelijkheden tot ontwikkeling van meerwaarde en de erkenning daarvan voldoende zijn uitgewerkt. De commissie adviseert de opleiding aan te wijzen als experiment en het verzoek om subsidie te honoreren.

Gevraagde subsidie 2004/2005 voor de ontwikkeling van de meerwaarde is € 125.000,-. Voor de daarop volgende jaren wordt geen subsidie gevraagd.

Hogeschool Zuyd Selectie en collegegeldverhoging fysiotherapie

Deze instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. selectie en collegegeldverhoging voor de opleiding fysiotherapie.

Onderbouwde meerwaarde De fysiotherapieopleiding van de Hogeschool Zuyd is bezig met het integreren van "evidence" in het beroepsmatig methodisch handelen. Dat doen ook andere gezondheidszorgopleidingen, maar de instelling heeft de indruk dat zij daarin relatief voorop loopt. Verdere ontwikkeling van de meerwaarde richt zich met name op twee punten. Ten eerste wordt de studiebegeleiding vernieuwd en geïntensiveerd (coachend karakter, realiseren beroepsprofiel, studieoriëntatie). Ten tweede wordt de wetenschappelijke oriëntatie versterkt door het curriculum sterker "evidence based" te maken en een keuzemodule Masterclass te ontwikkelen die toegang geeft tot wo-masteropleidingen. De instelling zal de meerwaarde van de opleiding gaan aantonen door beoordeling van bijzondere kwaliteitskenmerken door de NVAO. Daarmee vervult de instelling samen met de Hogeschool INHOLLAND een voorhoederol.

Verband meerwaarde-collegegeldverhoging De extra middelen die voortvloeien uit de collegegeldverhoging (vooralnog €100 per student) worden ingezet voor intensievere studiebegeleiding (ook bij de Masterclass), faciliteren deelname aan (sociale) activiteiten, uitgebreidere feedback op het *intake assessment*. De instelling wil het collegegeld voornamelijk niet te veel verhogen omdat ze de instroom uit de regio niet te erg wil belasten.

Verband meerwaarde-selectie De instelling geeft aan dat de meerwaarde van de fysiotherapieopleidingen vooral gelegen is in de gehanteerde onderwijsmethodiek (focus op eigen

leerproces) en het studiebegeleidingsproces. De instelling geeft aan dat de selectie hierop ook betrekking heeft: begeleiders spreken studenten zonnig aan op de motieven en achtergronden die zij bij hun selectie kenbaar hebben gemaakt en bij de selectie wordt nadrukkelijk gelet op zelfstandigheid en motivatie van de studenten.

Uitstraling De commissie vraagt zich af of de "focus op het eigen leerproces" een vorm van meerwaarde is, waarvan men zich kan afvragen of dat niet behoort tot het reguliere onderwijs. Aan de andere kant is het in de experimenteerfase de moeite waard om te kijken of deze opleiding hiervoor, zoals ze van plan is, het predikaat "bijzondere kwaliteit" van de NVAO kan verwerven. In die zin is het experiment bij uitstek geschikt om van te leren. Gelet op de toekomst na de experimentenfase, waarin de NVAO mogelijk duidelijker wordt gepositioneerd als het gaat om de erkenning van meerwaarde (zoals sommige Tweede Kamer fracties hebben bepleit), zou een experiment op dit punt wenselijk zijn. De beoordeling door de NVAO moet dan wel gebeuren binnen de periode van experimenteren.

Advies commissie Tegen deze achtergrond adviseert de commissie om de opleiding aan te wijzen als experiment en het verzoek om subsidie te honoreren.

2004	2005	2006	Totaal
€ 106.000	€ 66.000	€ 35.000	€ 242.000

Hogeschool Zuyd Selectie en collegegeldverhoging logopedie

De instelling heeft ook een voorstel ingediend voor selectie en collegegeldverhoging voor de opleiding logopedie.

Onderbouwde meerwaarde De meerwaarde, die in dit voorstel wordt onderbouwd, lijkt het best samen te vatten als flexibel, vraag gestuurd, competentiegericht maatwerkonderwijs. Andere elementen in het voorstel die tot meerwaarde kunnen worden gerekend zijn het Team Ontwikkel Plan (teamprofessionalisering), wetenschappelijke oriëntatie (curriculum *evidence based* maken) en de uitbouw naar een Kenniscentrum Logopedie voor de (EU-)regio, waar ook topcursussen worden aangeboden. Erkenning van de meerwaarde door onafhankelijke derden is niet uitgewerkt.

Verband meerwaarde-selectie Bij de uitwerking van het selectie-instrumentarium valt op, dat dit met name gericht is op een relatie tussen de uitvalsindicatoren en de competenties die studenten moeten hebben om de opleiding met succes af te ronden. Er is geen verband tussen de meerwaarde van de opleiding en de selectie-instrumenten.

Verband meerwaarde-collegegeldverhoging Verband tussen meerwaarde en het verhoogde collegegeld (met slechts € 100) zijn de extra kosten vanwege het *intake assessment*.

Uitstraling Het voorstel heeft betrekking op meerwaarde in de zin van 'andere' kwaliteit, die aansluit bij recente, brede ontwikkelingen in het hbo.

Advies commissie De commissie heeft aarzeling bij dit voorstel, omdat het hier duidelijk gaat om het schemergebied tussen reguliere kwaliteit en meerwaarde. De commissie adviseert toch om de instelling het voordeel van de twijfel te geven en de opleiding aan te wijzen als experiment voor selectie. Voorstelbaar is dat het karakter van deze opleiding selectie rechtvaardigt.

De commissie adviseert om de opleiding aan te wijzen als experiment voor selectie, maar niet als experiment voor collegegeldverhoging. Het afnemen van *intake assessments* (de door de instelling opgevoerde reden voor de collegegeldverhoging) is inderdaad kostenintensief, maar wordt nu ook al gedaan door hogescholen en universiteiten als onderdeel van reguliere onderwijskwaliteit. De commissie vindt het niet wenselijk als de rekening daarvoor voortaan bij de student wordt gelegd.

2005/2006	2006/2007	Totaal
€ 85.000	€ 85.000	€ 170.000

Internationale hogeschool Breda (NHTV) Selectie en collegegeldverhoging opleiding Media en Entertainment Management

De instelling wil studenten selecteren en een extra collegegeld van €475,- vragen.

Onderbouwde meerwaarde De meerwaarde lijkt vooral te liggen in het leerbedrijfconcept dat in deze mate 'uniek' is in Nederland en in de verbinding met het onderzoeksdomein Imagineering. In het leerbedrijf wordt de toekomstige beroepspraktijk binnen de opleiding gehaald en vindt daadwerkelijk competentieren plaats. Begeleiding vindt plaats door docenten met recente praktijkervaring. Wat betreft de verbinding met het onderzoeksdomein: binnen het lectoraat Imagineering is een theoretisch kader ontwikkeld dat als rode draad voor de opleiding geldt. Verder zijn er mogelijkheden voor afstudeervariaties in Imagineering, kunnen studenten participeren in een onderzoeksprogramma en wordt een eigen master Imagineering ontwikkeld.

Op dit moment is nog geen sprake van erkenning door derden. De instelling is echter van plan de meerwaarde in de toekomst aan te tonen door benchmarking met andere M&EM opleidingen en wil bij accreditatie op de facetten "materiële voorzieningen" en "studiebegeleiding" de beoordeling excellent verwerven.

Verband meerwaarde-selectie Het is de bedoeling van de instelling studenten te selecteren die beter aansluiten op de te verwerven competenties uit het beroeps- en opleidingsprofiel van de opleiding. De achterliggende gedachte is dat door de selectie de kwaliteit van het leerproces in positieve zin wordt beïnvloed. De decentrale selectie, die nu plaatsvindt, is onvoldoende competentiegericht, maar heeft ook dan al een positieve invloed op het opleidingsrendement. Het selectie-instrument heeft niet alleen tot doel de juiste studenten te selecteren, maar ook de te doorlopen studieroute vast te stellen.

Verband meerwaarde-collegegeldverhoging Het extra collegegeld dat wordt gevraagd aan 500 studenten zal worden ingezet voor studentenfaciliteiten (1/3), begeleiding in het leerbedrijf (1/3) en kennisontwikkeling en opzet van onderzoeksprogramma's (1/3).

Uitstraling De commissie is van mening dat het hier om een interessant voorstel met potentie voor uitstralingseffecten gaat, met name omdat het hier om een combinatie van selectie en collegegeld gaat.

Advies commissie Het verzoek om subsidie en aanwijzing als experiment te honoreren.

2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	Totaal
	€ 140.000			€ 140.000

b. Afwijzing

Technische Universiteiten Delft, Eindhoven en Twente De drie TU's stellen voor een experiment voor te bereiden rondom een University College (*College of Engineering*). Een University College bij de drie TU's zou volgens de commissie inspirerend kunnen zijn voor opleidingen, die zoals die van de TU's, sterk kunnen bijdragen aan de innovatieve kracht van onze kenniseconomie en tegelijkertijd kampen met een lage instroom van studenten. Een University College kan mogelijk bijdragen aan het aantrekkelijker maken van de technische opleidingen.

De toepassing van selectie en collegegelddifferentiatie en de relatie met erkende evidente meerwaarde zijn in dit voorstel echter niet uitgewerkt. Als zodanig biedt het dus geen basis voor positieve besluitvorming over een initiatief of experiment. Wanneer de drie TU's gezamenlijk in een eventuele volgende ronde een voorstel zouden indienen, waarin deze aspecten concreet worden uitgewerkt en onderbouwd, dan zou dit volgens de commissie een basis kunnen zijn voor een interessant experiment.

2.4. Flexibele toelating

Door de instellingen zijn 16 voorstellen ingediend m.b.t. het thema 'flexibele toelating'. Daarvan zijn er vier door universiteiten en 12 door hogescholen ingediend, waaronder één private hogeschool. De commissie heeft conform het beoordelingskader bij de voorstellen getoetst of de toelatingstest die onderwerp is van het experiment als doel heeft aan te tonen of het niveau en de kwaliteit van de instromende student gelijkwaardig zijn aan die van de wettelijke vooropleidingseisen.

a. Toewijzingen

Hogeschool Windesheim Deze instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. flexibele toelating voor de opleiding (niet specifiek voor een bepaalde opleiding, wel voor bepaalde domeinen). Doel van het experiment is het ontwikkelen, implementeren en evalueren van een assessment-instrumentarium, met behulp waarvan kan worden vastgesteld of personen over een instroomniveau beschikken dat gelijkwaardig is aan de wettelijke vooropleidingseisen. Primaire doelgroep is de groep studenten tot 21 jaar op mbo-3 niveau, niet noodzakelijkerwijs met een mbo-3 diploma. De wettelijke vooropleidingseisen veronderstellen bepaalde kennis-, vaardigheid- en competentieniveaus, die nader dienen te worden geconcretiseerd, zodat de instrumenten hierop kunnen aansluiten. De instrumenten zullen zich richten op competenties, kennis en vaardigheden die zoveel mogelijk onafhankelijk zijn van de gevolgde vooropleiding of gevolgde schoolvakken. Bij de ontwikkeling zal een uitgebreid onderzoek worden gedaan naar de standaardisatie, objectiviteit, betrouwbaarheid, validiteit en transparantie van de assessmentprocedure. Hierbij wordt samengewerkt met het NOA van de VUA, een erkend instituut op het gebied van test- en toetsontwikkeling. NOA levert op dit moment al verschillende psychologische tests en assessments aan ROC's, hogescholen en universiteiten en verzorgt assessorentrainingen voor mbo -en hbo-docenten. Ook zullen de toetsen worden voorgelegd aan het werkveld om externe legitimatie te verkrijgen m.b.t. het mbo-4 niveau. Het instrumentarium zal worden ingezet bij twee brede bachelordomeinen: sociale studies en (Industriële) techniek. Techniek vanwege de tekorten en sociale studies vanwege de interesse van veel personen met een mbo-3 diploma voor deze opleidingen. De keuze voor "domeinen" maakt dat het instrument breder inzetbaar is dan wanneer het een specifieke opleiding zou betreffen. De nieuwe toetsen zullen door andere instellingen kunnen worden gebruikt; de procedures zullen als *best practices* ter beschikking worden gesteld. Ook kan het instrumentarium eventueel worden ingezet voor evc-procedures of studieloopbaanbegeleiding.

Advies commissie De commissie beoordeelt het voorstel positief op grond van de voorgestelde toelatingstest, de borging van de kwaliteit van de toelatingstest en de potentie uit te groeien tot een project, waarvan andere opleidingen en instellingen veel kunnen leren ('uitstralingseffecten'). Zij

adviseert het verzoek om subsidie en aanwijzing als experiment te honoreren. Gevraagde subsidie voor 2004-2006³ is € 132.800,-.

Fontys hogescholen Doel van het voorgestelde experiment is een instrument te ontwikkelen met behulp waarvan wordt vastgesteld of de kandidaten die niet beschikken over de wettelijke vooropleidingseisen mogelijk toch beschikken over een instroomniveau dat daaraan gelijkwaardig is. Om het instroomniveau te kunnen bepalen zal een instrument worden ontwikkeld om de in aanleg aanwezige en elders verworven competenties (evc's) te meten die van belang zijn om met goed gevolg een hbo-opleiding te doorlopen. Dit is niet opleidingsspecifiek; het instrument is voor alle hbo-opleidingen bruikbaar. Doelgroep zijn leerlingen met een mbo-3 opleiding, niet afgemaakte mbo, vwo- of havo-opleiding aangevuld met evc's of cursussen. Verder kan het instrument mogelijk ook worden gebruikt voor het opstellen van maatwerktrajecten en toekennen van studieduurverkortingen wegens evc's (dit wordt ook onderzocht). Validering vindt plaats door bevindingen bij de reguliere en de experimentele doelgroepen met elkaar te analyseren en het instrumentarium aan te scherpen (cyclisch karakter). Externe validering vindt plaats via advies van en panels/reviewgroepen bestaande uit experts van bijv. Fontys lectoraten, expertise vanuit buitenlandse *best practices* en de Citogroep.

Advies commissie De commissie heeft sympathie voor het voorstel: het doel van het voorstel beantwoordt aan het beoordelingskader, de validering van de toets is uitgewerkt en er zijn mogelijk positieve uitstralingseffecten. Tegelijkertijd twijfelt de commissie aan de door Fontys voorgestelde toelatingstest. Wat draagt deze bij aan het beoogde doel van de experimenten rondom flexibele toelating, nl. het ontwikkelen van een nieuw toetsingsinstrument om het niveau van de instromende student te meten en te vergelijken met dat van de wettelijke vooropleidingseisen? De test richt zich op het meten van competenties en het in kaart brengen van de relatie tussen de capaciteiten van de kandidaat en de eisen die het hbo in het algemeen stelt aan een succesvol studietraject. In vergelijking met het voorstel van de Hogeschool Windesheim geeft het voorstel van Fontys weinig uitwerking aan een vergelijking met het kennis-, vaardigheid- en competentieniveau, dat is opgebouwd met de wettelijk vereiste vooropleiding. De instelling zou dit volgens de commissie alsnog moeten doen. Gezien de goede uitwerking van andere onderdelen van het voorstel, acht de commissie dit mogelijk. Met inachtneming van de laatste opmerkingen adviseert de commissie het verzoek als experiment te worden aangewezen en om subsidie te honoreren.

Bij eventuele aanwijzing als experiment wordt de staatssecretaris geadviseerd er rekening mee te houden, dat dit voorstel geen betrekking heeft op een of meer bepaalde opleidingen. De instelling zou gevraagd kunnen worden om dit alsnog aan te geven.

Gevraagde subsidie voor 2004/2005 is € 296.000,-.

b. Afwijzingen

³ Specificatie per jaar ontbreekt. Begroting is verder adequaat.

Technische Universiteiten Delft, Eindhoven en Twente De commissie adviseert om het voorstel van deze instellingen m.b.t. flexibele toelating in deze vorm af te wijzen, omdat het alleen betrekking heeft op erkenning van evc's en de ontwikkeling van *assessments* en niet op het meten van instroomniveaus, die al dan niet overeenkomen met de wettelijke vooropleidingseisen. De commissie adviseert wel om deze instellingen uit te nodigen om alsnog een voorstel in te dienen dat wel voldoet aan het beoordelingskader. Een experiment rondom flexibele toelating aan de Technische Universiteiten kan er immers aan bijdragen dat de gelet op de behoeften van de kenniseconomie wenselijke instroom in de techniekopleidingen wordt vergroot. Ook hier geldt dat wanneer de drie TU's gezamenlijk in een eventuele volgende ronde een voorstel zouden indienen, waarin de aspecten genoemd in het beoordelingskader concreet worden uitgewerkt, dit volgens de commissie een basis zou kunnen zijn voor een interessant experiment.

De commissie adviseert om van de onderstaande instellingen de voorstellen m.b.t. flexibele toelating af te wijzen, omdat deze duidelijk geen betrekking hebben op toelatingstesten die tot doel hebben een instroomniveau aan te tonen dat gelijkwaardig is aan de wettelijke vooropleidingseisen, althans aan deze voorwaarde onvoldoende uitwerking geven, en dus niet voldoen aan het beoordelingskader.

Intercollege Business School Deze instelling wil een instrument voor competentiescreening ontwikkelen voor de opleiding *Business Administration*, maar dit instrument wordt verder niet uitgewerkt in het voorstel. Wel wordt een visitatieverslag van de opleiding bijgevoegd, dat verder weinig met het verzoek te maken heeft. De commissie adviseert het voorstel van deze instelling af te wijzen, omdat dit voorstel geen betrekking heeft op toelatingstesten die tot doel hebben een instroomniveau aan te tonen dat gelijkwaardig is aan de wettelijke vooropleidingseisen. Ook geeft het voorstel geen blijk van betrokkenheid van een onafhankelijke, deskundige organisatie bij de ontwikkeling van de test. Het voorstel voldoet dus niet aan de criteria in het beoordelingskader.

Hogeschool Zeeland De instelling vraagt om met projecten voortvloeiend uit een nieuw, vraggestuurd onderwijsconcept in aanmerking te komen voor de status van experiment. Het gaat daarbij vooral om het aspect van flexibele toelating. De instelling werkt op dit onderdeel echter geen voorstel uit. De commissie adviseert dan ook het voorstel van deze instelling af te wijzen.

Universiteit van Amsterdam De instelling heeft een voorstel ingediend met betrekking tot verbetering van intake –en adviesprocedures m.b.t. de opleidingen Psychologie, Psychobiologie en Rechtsgeleerdheid. De commissie adviseert dit voorstel af te wijzen, omdat dit voorstel geen betrekking heeft op toelatingstesten die tot doel hebben een instroomniveau aan te tonen dat gelijkwaardig is aan de wettelijke vooropleidingseisen. Ook geeft het voorstel geen blijk van betrokkenheid van een onafhankelijke, deskundige organisatie bij de ontwikkeling van de test. Het voorstel voldoet dus niet aan de criteria in het beoordelingskader.

Saxion hogescholen De instelling heeft een voorstel ingediend met betrekking tot het aanpassen van toelatingsonderzoeken voor met name oudere aspirant-studenten. De commissie adviseert het voorstel van deze instelling af te wijzen. Het voorstel geeft geen uitwerking aan het aantonen of het niveau en de kwaliteit van de instromende student gelijkwaardig is aan dat van de wettelijke vooropleidingseisen. Ook geeft het voorstel geen blijk van betrokkenheid van een onafhankelijke, deskundige organisatie bij de ontwikkeling van de test. Het voorstel voldoet dus niet aan de criteria in het beoordelingskader.

Hanzehogeschool Groningen De instelling heeft een voorstel ingediend met betrekking tot het verder ontwikkelen van een instrument voor instroom assessment ten behoeve van verschillende groepen instromende studenten bij de opleidingen van de Academie voor Gezondheidsstudies. Het voorstel geeft geen uitwerking aan het aantonen of het niveau en de kwaliteit van de instromende student gelijkwaardig is aan dat van de wettelijke vooropleidingseisen. Ook geeft het voorstel geen blijk van betrokkenheid van een onafhankelijke, deskundige organisatie bij de ontwikkeling van de test. Het voorstel voldoet dus niet aan de criteria in het beoordelingskader. De commissie adviseert dan ook het voorstel af te wijzen.

Hogeschool INHOLLAND De commissie adviseert het voorstel van deze instelling m.b.t. flexibele toelating voor de opleidingen die vallen onder de domeinen *Agriculture & Technology* en *Technology* af te wijzen. In de uitwerking van het voorstel gaat het om een verbetering van *intake* en *assessment* en vervolgens van verwijzing van de student naar geschikte studieroutes. Dit zijn belangrijke zaken, die verwant zijn aan de taken van de commissie, maar daar niet toe behoren. De instelling geeft verder geen uitwerking aan de toets als zodanig, de mogelijkheid om daarmee het instroomniveau te meten en de kwaliteitsborging daarvan door een organisatie met expertise op dat terrein. Het voorstel voldoet dus niet aan de criteria in het beoordelingskader.

Hogeschool Zuyd De commissie adviseert het voorstel van deze instelling m.b.t. flexibele toelating voor de opleiding bedrijfseconomie/HEAO Financieel Management af te wijzen. Het voorstel is gericht op de ontwikkeling van een toets waarmee het instroomniveau wordt gemeten en op grond waarvan vrijstellingen worden vastgesteld. Het moet in deze experimenten echter gaan om ontwikkeling van een toets, gericht op niveaumeting en vergelijkbaarheid met het niveau van de wettelijk vereiste vooropleiding. Daarvan is in het voorstel geen sprake. Ook geeft het voorstel geen blijk van betrokkenheid van een onafhankelijke, deskundige organisatie bij de ontwikkeling van de test. Het voorstel voldoet dus niet aan de criteria in het beoordelingskader.

Avans Hogeschool De commissie adviseert het voorstel van deze instelling m.b.t. flexibele toelating voor de ICT-opleidingen af te wijzen. De instelling meldt dat zij haar huidige *intake-assessments* (voor colloquium doctum, buitenlandse studenten) verder wil ontwikkelen, zodat deze ook bruikbaar is voor studenten die jonger zijn dan 21 jaar en niet wettelijk toelaatbaar zijn. Niet uitgewerkt is de vraag hoe wordt aangetoond of de desbetreffende studenten een instroomniveau hebben dat gelijkwaardig is aan

dat van de wettelijk vereiste vooropleiding. Het voorstel voldoet dus niet aan de criteria in het beoordelingskader.

Open Universiteit Nederland De commissie adviseert om het voorstel van deze instelling m.b.t. flexibele toelating af te wijzen. Het voorstel beoogt te komen tot aanbevelingen over het opzetten en uitvoeren van erkennen van evc's in het universitaire onderwijs. Vergelijkbaarheid met het niveau van wettelijke vooropleidingseisen wordt niet genoemd. Het voorstel voldoet dus niet aan het beoordelingskader.

2.5. Niet-ontvankelijk

Er zijn acht voorstellen ingediend, waarin aan de commissie een verzoek wordt voorgelegd over een onderwerp dat niet tot de taakopdracht van de commissie behoort. De commissie adviseert om de verzoekende instellingen voor deze voorstellen niet-ontvankelijk te verklaren.

Radboud Universiteit Nijmegen *Onderzoek voorspellende kracht CSE*

Deze instelling een voorstel ingediend m.b.t. een onderzoek naar de voorspellende kracht van eindexamencijfers op het VWO en prestaties in het WO. De commissie is van mening dat het voorstel niet ontvankelijk moet worden verklaard, omdat het hier niet gaat om een experiment over selectie of flexibele toelating, maar om een onderzoek rondom deze thema's. Het is niet de bedoeling van de instelling om een toelatings –of selectietoets te ontwikkelen.

Radboud Universiteit Nijmegen *ICT-assessment –en onderwijs*

De commissie is van mening dat het voorstel van deze instelling m.b.t. *selfassessment* van studenten op het terrein van ICT-kennis –en vaardigheden niet-ontvankelijk moet worden verklaard, omdat het onderwerp van het voorstel geen onderdeel is van de taakopdracht van de commissie.

Universiteit Utrecht Deze instelling heeft voorstellen ingediend m.b.t. selectie voor de opleiding geowetenschappen en voor een *honours minor* programma. De commissie is van mening dat deze voorstellen niet ontvankelijk verklaard moeten worden, omdat de voorstellen betrekking hebben op selectie *tijdens* de bachelorfase en dat is al wettelijk toegestaan in de vorm van het bindend studieadvies. De taakopdracht van de commissie heeft betrekking op selectie voor de bachelorfase en voor de masterfase.

Hogeschool INHOLLAND Deze instelling heeft een voorstel ingediend m.b.t. het signaleren van talent in de eerste helft van de propedeuse van de *School of Economics*. De commissie adviseert dit voorstel niet-ontvankelijk te verklaren, omdat het voorstel betrekking heeft op selectie tijdens de bachelorfase en dat is al wettelijk toegestaan. De taakopdracht van de commissie heeft betrekking op selectie voor de bachelorfase en voor de masterfase.

Erasmus Universiteit Rotterdam De commissie is van mening dat het voorstel m.b.t. flexibele toelating voor de opleidingen bedrijfskunde en economische wetenschappen niet-ontvankelijk moet worden verklaard, omdat het hier gaat om flexibele toelating tot de *masterfase*. 'Flexibele toelating' in de taakopdracht van de commissie gaat om instroom van personen zonder wettelijk vereiste vooropleiding in de *bachelorfase*.

Hogeschool Zuyd *Selectie en flexibele toelating voor Management in de Zorg*

De commissie is van mening dat het voorstel m.b.t. selectie en flexibele toelating voor de opleiding Management in de Zorg niet-ontvankelijk moet worden verklaard, omdat het hier niet gaat om onderwerpen, die tot de taakopdracht van de commissie behoren, maar om het inrichten van maatwerktrajecten, waarbij delen van de bacheloropleiding worden gevolgd.

Hogeschool Zuyd *Selectie Toneelacademie Maastricht*

Het voorstel van de instelling om de ervaringen rondom selectie voor de toneelacademie Maastricht systematisch te ordenen moet volgens de commissie niet-ontvankelijk worden verklaard, omdat een dergelijke ordening geen onderdeel is van de taakopdracht van de commissie.

TU Delft en Haagse Hogeschool De commissie is van mening dat het voorstel m.b.t. doorstroom van hbo-bachelors naar wo-masters via schakelklassen en *premasterclasses* in technische studies niet-ontvankelijk moet worden verklaard, omdat het hier niet gaat om een onderwerp dat deel uitmaakt van de taakopdracht van de commissie.

Bijlage

Beoordelingskader Commissie *Ruim baan voor talent*

1. Inleiding

Differentiatie en profilering

Het Nederlandse hoger onderwijs heeft een reputatie hoog te houden. Dat betekent dat alles in het werk moet worden gesteld om het aanwezige talent tot ontwikkeling te brengen. Door het kabinet is met het uitbrengen van de beleidsnotitie 'Ruim baan voor talent' in december jl. de discussie opgepakt over selectie van studenten en differentiatie van collegegeld, onderwerpen die lang taboe zijn geweest, maar die nu in het kader van de kennisintensivering van de samenleving een nieuwe betekenis en actualiteit hebben gekregen.

Veel van het hogeronderwijsbeleid heeft tot nu toe in het teken gestaan van het maximaliseren van de toegankelijkheid en de doorstroommogelijkheden. Dat heeft ertoe geleid dat steeds grotere groepen aan het hoger onderwijs deelnemen. Met het desbetreffende diploma op zak (havo, vwo of mbo) heeft iedereen toegang tot een corresponderende afdeling van het hoger onderwijs. Het is van belang om ook in het kader van de recent geëntameerde discussie over selectie en differentiatie van collegegeld toegankelijkheid als randvoorwaarde te nemen. Selectie en collegegelddifferentiatie mogen de brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs niet frustreren.

Dat betekent echter nog niet dat studenten toegang hebben tot elke vorm van hoger onderwijs. Dat is nu ook niet het geval. Zowel in het WO (bijv. geneeskunde, tandheelkunde, diergeneeskunde) als in het HBO (bijv. het hoger hotelschoolonderwijs, kunstonderwijs) is de toegang tot bepaalde opleidingen gelimiteerd en worden studenten geselecteerd, dan wel wordt de methode van loting toegepast. Doorgaans heeft dat te maken met de beperkte capaciteit van de desbetreffende opleiding als gevolg van de hoge kosten die aan de opleiding zijn verbonden of de verwachtingen omtrent de toekomstige behoefte aan aldus opgeleiden en/of het gegeven dat voor bepaalde opleidingen aanvullende eisen aan studenten politiek geaccepteerd zijn.

Onder invloed van algemene ontwikkelingen als individualisering en toenemende diversiteit van de deelnemers aan hoger onderwijs is in onze samenleving een sterke behoefte ontstaan aan differentiatie in het aanbod van hoger onderwijs. Met de onlangs ingezette fasering van bachelor - en masteropleidingen is een belangrijke stap gezet op de weg naar verdere differentiatie. Daarnaast zien we dat hogescholen en universiteiten zich vanwege het internationaal mobieler worden van studenten, docenten en onderzoekers meer bewust worden van hun concurrentiepositie op de onderwijsmarkt; instellingen moeten zichzelf, ook in internationaal opzicht, scherper profileren om studenten en talentvolle onderzoekers aan te trekken.

De grote uitdaging voor het Nederlandse hoger onderwijs is om nieuwe vormen te vinden voor de afstemming ('matching') van de kwaliteiten en behoeften van de student enerzijds op het profiel en de missie van de instelling of opleiding anderzijds. Tegen deze achtergrond zijn onderwerpen als selectie van studenten en collegegelddifferentiatie betekenisvol geworden.

Aard en beoordeling experimenten

De experimenten hebben betrekking op selectie, collegegeldverhoging en flexibele toelating. Voorwaarde voor de experimenten met selectie en collegegeldverhoging, die het komend studiejaar worden voorbereid, is dat deze alleen betrekking mogen hebben op opleidingen met 'erkende evidente meerwaarde'. De achtergrond hiervan is dat selectie en collegegeldverhoging instrumenten kunnen zijn om een hogere kwaliteit van het onderwijs te realiseren. Deze gedachte is vastgelegd in de voorwaarde van 'erkende evidente meerwaarde'. Als een student voor een opleiding wordt geselecteerd dan wel daarvoor een hoger collegegeld betaalt, moet de opleiding daar wel iets substantieels tegenover zetten, waardoor selectie of hoger collegegeld worden gerechtvaardigd: 'Voor wat, hoort wat'.

Daarnaast worden experimenten gestimuleerd rondom flexibele toelating. De voorwaarde van 'erkende evidente meerwaarde' is hierop niet van toepassing, maar de urgentie van een meer flexibele toelating is net als selectie en collegegelddifferentiatie ingegeven door het zoeken naar mogelijkheden voor *matching* van capaciteiten, mogelijkheden en behoeften van de student en de kwaliteit van de opleiding, zoals aangeboden door de instelling.

Voor een goed begrip van de experimenten met collegegeld is het belangrijk te realiseren dat de student lang niet alle kosten voor de opleiding betaalt. De opleiding wordt maar voor een deel gefinancierd uit het collegegeld dat de student betaalt (de private bijdrage). Het grootste deel komt uit de rijksbijdrage van de overheid (de publieke bijdrage). De student (of eigenlijk via de student: de instelling) wordt door de overheid bekostigd en ontvangt dus als het ware van de overheid "een beurs" voor de opleiding.

Bij de experimenten van dit kabinet met collegegeld gaat het om twee situaties. Ten eerste de situatie dat de student een hogere eigen bijdrage moet betalen (collegegeldverhoging), zodat de opleiding meer inkomsten kan verwerven om evidente meerwaarde van een opleiding, waaraan vaak extra kosten zullen zijn verbonden, te kunnen realiseren. Ten tweede de situatie dat de overheid de "beurs" van de student verhoogt opdat de student minder hoeft bij te dragen, waardoor het volgen van die opleiding financieel aantrekkelijker is voor de student. Tegen deze achtergrond worden experimenten met bètabeurzen uitgevoerd. Dit beoordelingskader heeft geen betrekking op experimenten met bètabeurzen, maar op experimenten met collegegeldverhoging.

De experimenten rondom selectie van studenten en collegegeldverhoging die het komend studiejaar worden voorbereid, mogen alleen betrekking hebben op opleidingen met 'erkende evidente meerwaarde'. De achtergrond hiervan is dat selectie en collegegeldverhoging instrumenten zijn om een hogere kwaliteit van het onderwijs te realiseren. Dit principe is vastgelegd in de voorwaarde van 'erkende evidente meerwaarde'. Als een student voor een opleiding wordt geselecteerd dan wel

daarvoor een hoger collegegeld betaalt, moet de opleiding daar wel iets substantieels tegenover zetten, waardoor selectie of hoger collegegeld worden gerechtvaardigd: 'Voor wat, hoort wat'. Daarnaast worden experimenten gestimuleerd rondom flexibele toelating. De voorwaarde van 'erkende evidente meerwaarde' is hierop niet van toepassing, maar de urgentie van een meer flexibele toelating is net als selectie en collegegelddifferentiatie ingegeven door het zoeken naar mogelijkheden voor *matching* van capaciteiten, mogelijkheden en behoeften van de student en de kwaliteit van de opleiding, zoals aangeboden door de instelling.

Een eerste kader voor de beoordeling van de experimenten is op hoofdlijnen geformuleerd in de instellingsbeschikking van de commissie. Om te komen tot een verder uitgewerkt beoordelingskader worden drie elementen van het begrip 'erkende evidente meerwaarde' nader bekeken. Daarvan afgeleid wordt aan het einde van deze notitie het kader geformuleerd dat de commissie zal gebruiken bij haar beoordeling.

Dit beoordelingskader heeft geen betrekking op experimenten uitgevoerd met collegegeldverlaging. Voor de bèta- en techniekopleidingen worden experimenten met bètabeurzen uitgevoerd en voor de andere opleidingen geldt dat in overleg met de HBO-raad en de VSNU gezocht wordt naar een beperkt aantal opleidingen waarin experimenten met financiële prikkels wenselijk zijn. De betreffende opleidingen houden verband met tekorten op de arbeidsmarkt of met speerpunten van de kenniseconomie en de wenselijkheid dat er meer studenten aan deze opleidingen deelnemen.

2. 'Meerwaarde'

Principes achter meerwaarde

Doel van de experimenten is onder andere om meer zicht te krijgen op de betekenis en verschillende vormen van 'meerwaarde' en de mate waarin deze onderbouwd en aangetoond kunnen worden. De experimenten zullen dan ook vooral een voorbeeldfunctie hebben; het is de bedoeling dat instellingen en overheid leren van de ervaringen, die in de experimenten worden opgedaan. Het beoordelingskader van de commissie ten opzichte van 'meerwaarde' zal dus enerzijds duidelijk genoeg moeten zijn om het kaf van het koren te scheiden in de voorstellen voor experimenten, maar anderzijds ruimte moeten geven aan de invulling die de instellingen aan dit begrip geven. Dat neemt niet weg, dat oOp voorhand kan worden aangegeven welke aspecten voor concretisering van het begrip 'meerwaarde' betekenisvol zijn. Naarmate een universiteit of hogeschool in het voorstel voor een experiment kan aantonen, dat aan een of meer van deze principes goede uitwerking is gegeven, kan het voorstel positiever beoordeeld worden door de commissie.

'Meerwaarde' van de opleiding voor de student zal vooral te maken hebben met de mate waarin de opleiding de individuele student meer dan andere opleidingen een goede studie –en vormingscontext weet te bieden. Een dergelijke context wordt vooral ingegeven door de volgende principes:

- *Identificatiemogelijkheden voor studenten.* Voor de motivatie en gedrevenheid van de student is het belangrijk dat de student het gevoel heeft 'ertoe te doen' binnen de opleiding en zich betrokken voelt. Bepalend is hier de profilering van de instelling of opleiding en de aansluiting daarvan op de interesses en kwaliteiten van de studenten. Maar uiteraard spelen meer factoren een rol, en daarin kan het verschil van met een opleiding met meerwaarde liggen, bijvoorbeeld meer contacturen van docenten, kleinschaligheid van colleges, voldoende uitdaging en keuzemogelijkheden voor studenten. Ook kan gedacht worden aan de samenstelling van de studiegroepen zoals het bij elkaar brengen van studenten van verschillende nationaliteiten of juist van studenten met eenzelfde kwaliteitsniveau.
- *Activerende onderwijsvormen.* Het hoger onderwijs moet niet alleen georiënteerd zijn op kennis en kennisoverdracht, maar ook op het actief bezig zijn met de stof, wisselwerking tussen theorie en beroepspraktijk, het schrijven van essays, het voorbereiden van presentaties, het oplossen van problemen, etc. Onderwijs aan een opleiding met een evidente meerwaarde betekent uitstekende begeleiding door docenten en wetenschappers. De inhoudelijke en didactische kwaliteiten van de docent hebben dus een belangrijke plaats. Het principe van activerende onderwijsvormen is niet exclusief voorbehouden aan opleidingen met een evidente meerwaarde. Elke opleiding met voldoende kwaliteit zou moeten voorzien in een dergelijke onderwijsvorm. Het verschil met een opleiding met meerwaarde zou kunnen zijn, dat daarin sprake is van intensiever onderwijs (tot uiting komend in bijv. een hogere staf/studentratio of een aantoonbaar hogere kwaliteit van docenten).
- *Accent op vorming.* 'Vorming' wordt hier in drie betekenissen opgevat. De eerste betekenis is van een meer praktische aard: vorming als het vermogen tot redeneren, meningsvorming en communicatie in woord, geschrift en gedrag. De tweede betekenis is academisch: het aankweken van een academisch denk –en werkniveau en verbreding van kennis door studie van ontwikkelingen in belendende disciplines. De derde betekenis is de persoonlijke vorming van de student. Persoonlijke ontwikkeling van jonge mensen is een belangrijk aspect van de voorbereiding op het functioneren in en meehelpen ontwikkelen van onze samenleving. Meerwaarde in een opleiding zou kunnen zijn gelegen in speciale programma's vergelijkbaar met *honours programs* op Angelsaksische universiteiten waar *leadership programs* en *community service* veelal een vast onderdeel zijn van het *honours* curriculum. Het moet hier wel gaan om voor de opleiding relevante activiteiten.
- *Ruimte voor verschil.* Talent dient zich in alle soorten en maten aan. Het onderwijs moet dus zodanig gedifferentieerd zijn om het aanwezige talent alle kansen te geven. Dat vergt een voor het individuele talent geschikte (en dus zoveel mogelijk vraaggerichte) context. Bij een opleiding met meerwaarde kan gedacht worden aan verzwaarde opleidingsprogramma's voor studenten met een relatief groot talent of verkorte (maatwerk-)programma's voor studenten met relevante werkervaring en opleiding.
- *Profijt voor de student.* Een goede studie- en vormingscontext komt tot uitdrukking in de opleiding zelf, maar komt ook tot uitdrukking buiten de opleiding. Immers de student dient later profijt van de studie en vorming te hebben. Bij een opleiding met meerwaarde gaat het

dan bijvoorbeeld om –in vergelijking met dezelfde soort opleidingen - een korte baanzoekduur, hoog inkomen of toegang tot prestigieuze master –en PhD-opleidingen. Voor het aantonen van een dergelijk profijt zijn gegevens van alumni van belang en opvattingen van derden.

Overigens zal voor een aantal opleidingen gelden dat deze gegevens nog niet beschikbaar zijn.

In de instellingsbeschikking van de commissie is opgenomen dat een opleiding met erkende evidente meerwaarde zich onderscheidt op kwaliteit. Dit betekent dat de concrete uitwerking van meerwaarde volgens de hiervoor genoemde principes terug te voeren moeten zijn op een hogere kwaliteit van de opleiding.

Uitwerking van de principes naar bachelor –en masterfase

De hiervoor genoemde principes zijn van toepassing op erkende evidente meerwaarde in zowel de bachelor – als de masterfase. Dat neemt niet weg, dat de principes in de verschillende fasen van een opleiding verschillend kunnen uitpakken. De commissie benadrukt dat de nadere uitwerking daarvan in deze paragraaf is bedoeld als functioneel/indicatief en niet als limitatief; zij dient om bij te dragen aan een concreter begrip van meerwaarde. In de praktijk van het hoger onderwijs zal de scheidslijn tussen meerwaarde in de bachelor en de master fluïde zijn.

Meerwaarde in de bachelorfase heeft vooral te maken met de manier waarop de opleiding tegemoet komt aan het doel van de bachelor in relatie tot de heterogeniteit onder de studentenpopulatie, zowel qua capaciteiten/vooropleiding als qua belangstelling. Daarbij is er natuurlijk ook verschil in doel tussen de HBO –en de WO-bachelor. Zo is de laatste fase van de HBO-bachelor veel meer dan die van de WO-bachelor gericht op voorbereiding op de arbeidsmarkt en is de wo-bachelor, meer dan de hbo-bachelor, gericht op academische vorming. Dit heeft gevolgen voor bijvoorbeeld de keuze van de onderwijsvormen, zoals combinaties van leren en werken in het hbo en brede bacheloropleidingen in het wo.

In de masterfase zal meerwaarde meer betrekking hebben op de voorbereiding op een specifiek beroep of op wetenschappelijk onderzoek in relatie tot differentiatie in het onderwijsaanbod.

Identificatieverruiming voor de student zal in de bachelorfase niet wezenlijk anders zijn dan in de masterfase. Dit principe zal vooral te maken hebben met de profilering van de opleiding of instelling, de kleinschaligheid van colleges, het aantal contacturen met docenten, de uitdagendheid van het onderwijs, de keuzemogelijkheden voor studenten en de samenstelling van studiegroepen. Deze aspecten zijn in beide fasen belangrijk.

Activerende onderwijsvormen hebben in de bachelorfase vooral betrekking op individueel –en groepswork (in plaats van frontale vormen van lesgeven) en begeleiding door en bijzondere kwaliteit van docenten. In de masterfase of in het laatste jaar van de bachelorfase komt dit principe meer tot uiting in de begeleiding door wetenschappers, direct contact met de praktijk van de wetenschap en de wisselwerking tussen theorie en beroepspraktijk (stages, duaal leren, toegepast onderzoek,

samenwerking met prestigieuze en/of innovatieve bedrijven). Dit laatste zal voor het WO met name gelden voor de professiegerichte –en domeinmaster (zie hierna).

Het principe van *accent op vorming* geldt vooral in de bachelorfase: ontwikkeling van redenerend en communicatief vermogen en het aankweken van een academisch denk –en werkniveau, kennis nemen van ontwikkelingen in andere disciplines. De vorming in de masterfase zal naast de verdere ontwikkeling van het academisch denkniveau meer betrekking hebben op het specialiseren.

Ruimte voor verschil heeft als principe vooral te maken met de in de inleiding genoemde mogelijkheden voor *matching* en differentiatie. Er zijn op dit punt al veel ontwikkelingen bij instellingen, die ook relevant zijn voor de aanstaande beoordeling van evidente meerwaarde in opleidingen. Bij een aantal universiteiten zijn in bepaalde studierichtingen zgn. *honours programs* in de bachelorfase en in *liberal arts & sciences colleges* ingericht. Bij hogescholen komen mogelijkheden voor *matching* vooral tot uiting in *assessment*, zij-instroom en maatwerktrajecten ten behoeve van uiteenlopende groepen studenten. Daarmee is overigens geenszins gezegd dat er geen *honours programs* aan hogescholen zouden kunnen bestaan. Uiteraard zijn ook in het hbo verzwaarde opleidingsprogramma's (al dan niet verzorgd in samenwerking met universiteiten) voor talentvolle studenten en verbinding tussen onderwijs en toegepast onderzoek wenselijk. In het algemeen zal een hbo-afgestudeerde bestaande wetenschappelijke kennis toepassen.

Voor de masterfase mogen universiteiten studenten selecteren (behalve voor de doorstroommaster), waardoor er meer mogelijkheden zijn voor differentiatie dan in de bachelorfase. Van belang is hier het rapport 'Over de top' van de werkgroep topmasters, waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende typen masteropleidingen (domein-, professiegerichte- en onderzoekmaster). De concrete invulling van meerwaarde in de masteropleiding zal met name ook bepaald worden door het type masteropleiding. Voor de onderzoekmaster zijn in het rapport 'Over de top' criteria aangedragen, die relevant zijn voor de bepaling van meerwaarde in dit type masteropleiding.

Vershil meerwaarde selectie-collegegeldverhoging

De commissie is van mening dat de principes die in deze paragraaf zijn genoemd in beginsel van toepassing zijn bij de beoordeling van meerwaarde, ongeacht of het gaat om experimenten voor selectie van studenten dan wel om experimenten rondom collegegeldverhoging. Dat neemt niet weg, dat de afweging of de erkende evidente meerwaarde van de opleiding collegegeldverhoging dan wel selectie *rechtvaardigt* verschillend kan zijn. Bij experimenten met collegegeldverhoging moet een relatie worden aangetoond tussen de extra kosten die gemaakt moeten worden en de meerwaarde van de opleiding. Bij experimenten met selectie hoeft dit niet het geval te zijn, maar dient het uiteraard wel te gaan om voor de opleiding relevante selectiecriteria. Er moet een verband zijn tussen de wijze van selectie en de meerwaarde (bijvoorbeeld in de zin van zwaarte en inrichting) van de opleiding.

Voorbeelden van de manier, waarop 'meerwaarde' tot uitdrukking kan komen:

Meerwaarde die binnen de opleiding zelf tot uitdrukking komt

- Voorzieningen
 - Geavanceerde voorzieningen bijv. op het terrein van ICT. Uiteraard horen ICT-voorzieningen bij alle opleidingen, maar in verband met een 'meerwaarde'-opleiding kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een hoogwaardige digitale leeromgeving of aan vooruitstrevende vormen van combinaties van contactonderwijs en afstandsonderwijs ("*blended learning*").
 - Extra intensieve studentenbegeleiding, bijv. tutorsysteem. Daarbij valt met name te denken aan de bachelorfase van opleidingen met een major-minor structuur. De keuzevrijheid in een major-minor systeem vraagt om een intensieve studentenbegeleiding.
 - Mogelijkheid tot extra cursussen. Bijv. taalcursussen, verbredingcursussen en verdiepingcursussen. Tijdens de studie worden de beste studenten geselecteerd voor deze extra cursussen. Dit stimuleert de competitie en zal goede studenten uitdagen.
- Inhoud
 - Samenwerking met instellingen die internationaal hoog staan aangeschreven.
 - Verbinding met zwaartepunten van onderzoek van hoge kwaliteit. Het onderwijs zal op een bestendige wijze ingebed moeten zijn in het onderzoek. Gedacht kan worden aan, bijvoorbeeld door de vorming van *graduate schools* waarin onderzoekmasterstudenten opgeleid worden gezamenlijk met PhD studenten, onder begeleiding van de beste wetenschappers. Dergelijke *graduate schools* zouden zich kunnen ontwikkelen tot *centres of excellence*. Voor hbo-opleidingen kan worden gedacht aan verbinding tussen het onderwijs en de kenniskringen en toegepast onderzoek van lectoren.
 - Onderwijsconcept, bijvoorbeeld kleinschaligheid, combinaties van leren en werken, didactische methodiek.
 - Zwaarte, bijvoorbeeld extra studielast., tweetalig onderwijs
 - Internationale oriëntatie, bijvoorbeeld internationale samenstelling van de studentenpopulatie, internationale uitwisseling van studenten, internationaal prestigieuze gastdocenten.
 - Bijzondere kwaliteit van docenten, bijvoorbeeld als gevolg van een specifiek trainingsprogramma, internationaal befaamde docenten. Het is belangrijk dat topdocenten ook onderwijs geven aan jongerejaars.

Meerwaarde die buiten de opleiding tot uitdrukking komt

Hierbij is impliciet de redenering dat het gaat om een opleiding die zich onderscheidt op basis van kwaliteit. Het is dus niet zo dat als afgestudeerden van managementopleidingen in de regel hogere salarissen hebben, deze opleidingen automatisch allemaal opleidingen met meerwaarde zijn. Dit is alleen het geval als afgestudeerden van een bepaalde managementopleiding ten opzichte van

vergelijkbare managementopleidingen, hogere salarissen krijgen. Een hoog profijt voor de student kan blijken uit:

- Hoog rendement van de opleiding
- Toegang tot prestigieuze (evt. internationale) master- of PhD-opleidingen
- Grotere kans op een baan
- Kortere baanzoekduur
- Hoger inkomen

3. 'Evident'

De meerwaarde van de opleiding moet 'evident' zijn. 'Evident' wordt hier opgevat als 'duidelijk, onderbouwd en achteraf aantoonbaar'. Voor de beoordeling van de voorstellen betekent dit het volgende:

- De meerwaarde dient zoveel mogelijk uitgewerkt te worden in criteria die objectief te meten zijn, zoals voorzieningen die geboden worden. Als het gaat om meerwaarde buiten de opleiding kunnen als bewijs gegevens over het rendement van de opleiding of na de opleiding verdiende inkomens worden overgelegd (denk aan gegevens van alumni), waaruit een hoger profijt blijkt dan bij vergelijkbare opleidingen. Waar dat niet van te voren mogelijk is, moet aannemelijk gemaakt worden dat de betreffende meerwaarde verwacht kan worden.
- Onderbouwd moet worden waarom de meerwaarde juist in de bachelorfase c.q. masterfase wordt aangeboden.
- De meerwaarde moet dusdanig groot zijn dat er gesproken kan worden van 'evidente' meerwaarde. Kleine verschillen met reguliere opleidingen zijn niet interessant. Als de meerwaarde slechts op één manier tot uitdrukking komt (bijvoorbeeld alleen intensieve studiebegeleiding), dan is het verschil met andere opleidingen te klein.
- Bij opleidingen met collegegeldverhoging dient er een relatie te zijn met de kosten van de meerwaarde.

4. 'Erkend'

In de experimentele fase zal de staatssecretaris van OCW initiatieven en experimenten aanwijzen op advies van de commissie. In zoverre is er sprake van 'erkenning' van de 'evidente meerwaarde' van een bepaalde opleiding. Vraag is welke betekenis het onderdeel 'erkend' in 'erkende evidente meerwaarde' heeft in de voorstellen die door de instellingen worden ingediend. De meerwaarde moet naar verwachting leiden tot een hogere kwaliteit van de opleiding. De instelling moet in haar voorstel bewijzen kunnen overleggen van erkende kwaliteit van de opleiding. Als dit niet vooraf mogelijk is,

omdat de meerwaarde nog geheel ontwikkeld moet worden, dan dient in het voorstel aangegeven te worden hoe de kwaliteit in de loop van het project erkend zal worden. Die erkenning kan plaatsvinden in de waardering van studenten, van werkgevers afnemend veld en in externe beoordeling van de kwaliteit van de opleidingkwaliteitszorg. Met andere woorden het gaat bij 'erkenning' om gezaghebbende opvattingen van (bij voorkeur onafhankelijke) derden.

De meerwaarde moet naar verwachting leiden tot een hogere kwaliteit van de opleiding. Dit zal door de opleiding aannemelijk moeten worden gemaakt, bijvoorbeeld aan de hand van de waargenomen hogere kwaliteit. Deze kan bijvoorbeeld vastgelegd zijn of worden in visitatierapporten (in visitaties wordt de kwaliteit van het onderwijs beoordeeld op basis van een tienpuntsschaal), dan wel blijken uit hoge *rankings*, een bijzondere grote aantrekkingskracht van de opleiding voor studenten, een uitstekende relatie met de arbeidsmarkt e.d. Accreditatie kan ook een rol spelen bij het 'erkennen' van 'meerwaarde'. De opleiding kan in het kader van accreditatie bijzondere kwaliteitskenmerken aangeven. Dit komt tot uiting in het accreditatierapport.

Daar waar verbondenheid van het onderwijs met zwaartepunten in onderzoek deel uitmaakt van de meerwaarde zal ook de hoge kwaliteit van het onderzoek erkend moeten zijn. Dit geldt uiteraard in elk geval voor de onderzoekmasteropleiding. De kwaliteit van het onderzoek kan blijken uit bijvoorbeeld de rapporten met betrekking tot de onderzoeksvisitaties.

5. Beoordelingskader

Met inachtneming van de vorige paragrafen en het kader dat in de instellingsbeschikking van de commissie is opgenomen kan het beoordelingskader van de commissie voor de voorstellen van de instellingen als volgt worden geformuleerd:

Criteria bij experimenten selectie en/of collegegeldverhoging

- De commissie toetst bij voorstellen voor experimenten met selectie van studenten en collegegeldverhoging of er sprake is van 'meerwaarde' van de opleiding. Dat is volgens de commissie aan de orde als de instelling concrete uitwerking geeft aan een of meer van de volgende principes (zie par. 2):
 1. Identificatiemogelijkheden voor studenten
 2. Activerende onderwijsvormen
 3. Accent op vorming
 4. Ruimte voor verschil
 5. Profijt voor de student na afronding van de opleiding.
- De door de instelling onderbouwde meerwaarde blijkt uit de extra voorzieningen of inhoud, die in het kader van de desbetreffende opleiding worden aangeboden, en/of uit de waardering van derden.
- De instelling geeft aan waarom deze extra voorzieningen in de bachelorfase c.q. masterfase worden aangeboden.

- De commissie toetst of de meerwaarde van de opleiding leidt of heeft geleid tot een hogere kwaliteit van de opleiding.
- Indien verbinding tussen het onderwijs en zwaartepunten van onderzoek een aspect is van de erkende evidente meerwaarde, zoals beschreven in het voorstel van de instelling, toetst de commissie of het onderwijs op een bestendige wijze is ingebed in het onderzoek.
- De commissie toetst of de instelling kan dan wel zal gaan aantonen bewijzen heeft overlegd dan wel gaat overleggen van erkenning van dat derden in verband met de extra of hoge kwaliteit van de opleiding, onderzoek dan wel het trainingsprogramma, die onderwerp zijn van het voorstel, erkennen.
- Indien het voorstel betrekking heeft op selectie van studenten, toetst de commissie of de instelling zich houdt aan 'gelijke behandeling' van studenten en niet discrimineert op leeftijd, politieke overtuiging, geslacht, ras en dergelijke.
- Indien het voorstel betrekking heeft op collegegeldverhoging, toetst de commissie of de instelling aantoont wat de relatie is tussen het hogere collegegeld en de extra voorzieningen.

Criteria bij experimenten flexibele toelating

- De commissie toetst of de toelatingstest die subject is van het experiment als doel heeft aan te tonen of het niveau en de kwaliteit van de instromende student gelijkwaardig is aan dat van de wettelijke vooropleidingseisen.
- De commissie toetst of de instelling, die het voorstel indient, de kwaliteit van de toelatingstest borgt, bijvoorbeeld door samen te werken met een van de instelling onafhankelijke organisatie, die specifieke deskundigheid heeft op het terrein van testen en toetsen.

Criteria met betrekking tot het experimentele karakter

- Voor elk voorstel geldt dat de commissie toetst of het voorstel betrekking heeft op een initiatief of experiment waarvan ook andere opleidingen en instellingen maximaal kunnen leren.